

IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA 2024.

Srebrenica 2024

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

MEMORIJALNI CENTAR
SREBRENICA
MEMORIAL CENTER

IMPRESSUM STRANICA

Urednik: Almir Maljević

Autori: Almir Maljević, Edin Ikanović, Amra Begić, Almasa Salihović, Denis Džidić, Katarina Zrinjski i Džana Brkanić

Saradnici na pripremi Izvještaja: Emir Suljagić, Imer Muhović, Lamija Salihović i Ajla Avdić

Prevodilac: Monica Hanson-Green

Lektura (bosanski jezik): Amina Duraković

Dizajn: Dino Hujic

Ovaj dokument je zvanični Izvještaj sastavljen za potrebe i u ime Memorijalnog centra Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine (u nastavku teksta: Memorijalni centar Srebrenica).

© 2024 - Memorijalni centar Srebrenica. Sva prava su zadržana.

Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine
Potočari bb, 75430 Srebrenica, Bosna i Hercegovina
+387 56 991 940
www.srebrenicamemorial.org

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

SADRŽAJ

MEMORIJALNI CENTAR SREBRENICA	4
RIJEČ DIREKTORA MEMORIJALNOG CENTRA	6
ZAŠTO IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA?	7
KVANTITATIVNE ANALIZE NEGIRANJA GENOCIDA	8
MEDIJSKA ANALIZA SADRŽAJA - UTROSTRUČENJE REVIZIONISTIČKIH NARATIVA	15
ANALIZA KAMPANJE PROTIV USVAJANJA REZOLUCIJE O SREBRENICI U UN-U	18
(NE)PROCESUIRANJE NEGATORA GENOCIDA	26
KADA SE OBJAVA NA PRIVATNOM PROFILU MOŽE SMATRATI JAVNOM?	36
IZAZOVI I PERSPEKTIVE - ZAKLJUČAK	40
PREPORUKE	43
AUTORI I SARADNICI	45
KORIŠTENI IZVORI I ŠIRA LITERATURA	48

MEMORIJALNI CENTAR SREBRENICA

Odlukom visokog predstavnika za Bosnu i Hercegovinu 2000. godine osnovan je Memorijalni centar Srebrenica-Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine (u daljem tekstu: Memorijalni centar ili Memorijalni centar Srebrenica). Memorijalni centar je mjesto sjećanja na žrtve genocida u Srebrenici iz 1995. godine i posvećen je očuvanju historije i suočavanju sa silama neznanja i mržnje koje uzrokuju genocid.

Na putu ispunjenja naše misije i mandata, posebnu pažnju pridajemo stalnoj istraživačkoj djelatnosti, a posebno u segmentima prikupljanja ličnih predmeta žrtava genocida, usmene historije i ličnih svjedočenja, analize relevantnih presuda i krivičnog gonjenja odgovornosti za genocid i zločine protiv čovječnosti. Također, Memorijalni centar radi na borbi protiv negiranja genocida, izdaje publikacije, video sadržaje i kontinuirano razvija grafike, prikaze i preglede pomoću kojih, putem web-stranice, društvenih mreža i partnerskih medija, informiše javnost i podiže svijest o genocidu.

Dan sjećanja na genocid u Srebrenici i komemoracija na njegove žrtve, koji se održava svake godine 11. jula, najvažniji je dan našeg godišnjeg programa. Pored same komemoracije, Memorijalni centar organizuje niz aktivnosti u vezi sa ovim događajem, uključujući programe za mlade i akademske konferencije, kroz koje okupljamo pojedince iz cijele zemlje i svijeta da upoznaju i razgovaraju o genocidu u Srebrenici.

U posljednje tri godine smo, zahvaljujući saradnji s međunarodnim i domaćim donatorima, obnovili objekte Biblioteke, Arhiva i Upravne zgrade. Postavili smo nove trajne izložbene postavke, a trenutno je u fazi realizacije postavljanje sveobuhvatne izložbe koja će se naći u središtu pažnje posjetilaca Memorijalnog centra.

Tokom našeg rada, stalno saradujemo sa partnerskim organizacijama u zemlji, regiji i svijetu. Uspostavili smo saradnju s preko 50 institucija u zemlji i svijetu. Jedna smo od vodećih institucija u Bosni i Hercegovini za programe međunarodne razmjene i angažovanja volontera. Naš program volontiranja je okupio veliki broj požrtvovanih ljudi koji su se ponudili da nam pomognu u istraživanju, prevođenju i drugim zadacima. Naše kolege i kolegice su posjetile partnerske memorijale i muzeje gdje su razmijenili iskustva u kreiranju postavki, konzervaciji ličnih predmeta i dokumenata te obrazovnim programima. U svom radu smo angažovali preko 100 različitih saradnika i saradnica koji u najvećem broju potječu iz istočne Bosne ili žive tu.

Stvorili smo kvalitetne istraživačke baze i resurse za sve koji se bave naučnim radom u područjima historije, prava i ljudskih prava. Pomažemo i ohrabrujemo novinare i istraživače da posjećuju

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Srebrenicu, koriste naš Dokumentacioni centar, Arhiv, Biblioteku i sve dostupne podatke za realizaciju novih priča i naučnih radova koji će doprinijeti prevenciji genocida u svijetu.

Posvećeni smo razvijanju obrazovnih programa za učenje o genocidu u Srebrenici – objavili smo dokument „Bosanski genocid – hrestomatija” koji je namijenjen fakultetima, a razvili smo i dokument „Genocid u Srebrenici: Lekcije za generacije koje dolaze” namijenjen srednjim školama. Radimo na zagovaranju da se kroz ove dokumente učenje o genocidu u Srebrenici realizuje u svim školama u Bosni i Hercegovini i u svijetu.

Memorijalni centar imao je priliku da izloži svoje izložbene postavke u Ujedinjenim nacijama, kao i u nekoliko gradova Italije, Hrvatske, Crne Gore i Slovenije. Ove izložbe ključne su za u podizanje svijesti o genocidu u Srebrenici i njegovim posljedicama. Kroz dokumentarne prikaze, lična svjedočenja i lične predmete koji su pripadali žrtvama, Memorijalni centar je uspio potaknuti globalnu svijest o potrebi za pravdom i suočavanjem s prošlošću, osiguravajući da se sjećanje na žrtve genocida nikada ne zaboravi.

Uspješno smo zagovarali donošenje dopuna Krivičnog zakona BiH kojima je zabranjeno negiranje genocida, ali i donošenje propisa na nivou Kantona Sarajevo koje se tiče programa podrške žrtvama genocida.

Naša borba još nije završena. U Memorijalnom centru razumijemo opasnost koju historijski revizionizam predstavlja za procese izgradnje mira i tranzicijske pravde. Kroz pristup zasnovan na činjenicama, a koji promoviše inkluzivnost, međuetnički dijalog i izgradnju mira posvećeni smo suočavanju s pogubnim silama koje nastoje negirati bosansko historijsko iskustvo.

Iza ovog Izvještaja stoji cijeli tim Memorijalnog centra na čelu s rukovodiocem dr. Emirom Suljagićem i članovima Upravnog odbora. Ovaj Izvještaj je temelj našeg odnosa prema negatorima genocida. Važno je da im znamo imena, da znamo medije koji ih objavljuju i da znamo posljedice njihovog djelovanja. Uzdamo se u vladavinu zakona i nadamo se da će pravosudne institucije BiH učiniti sve da zaustave negiranje i minimiziranje žrtava genocida.

RIJEČ DIREKTORA MEMORIJALNOG CENTRA

Svake godine, naš Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici predstavlja priliku da se osvrnemo na kontinuiranu borbu protiv onih koji pokušavaju da iskrive ili zataškaju istinu. Ova borba nije nova, ona je prisutna od trenutka kada su počinjeni zločini. Međutim, danas se suočavamo s modernim izazovima u kojima negiranje poprima različite oblike i prilagođava se društvenim, političkim i tehnološkim kontekstima.

Negiranje genocida ostaje duboko ukorijenjeno u određenim političkim strukturama, ali i u široj javnosti, kojoj se nude narativi koji relativizuju ili umanjuju genocid počinjen u Srebrenici. Ovaj Izvještaj analizira različite aspekte tog negiranja, uključujući njegovu prisutnost u medijima, politici, obrazovanju i kulturi. Naša analiza pokazuje da negiranje genocida nije samo čin pojedinaca, već sistematski napor da se prekroji historija i poništi pravda za žrtve.

Uprkos svim naporima negatora, ovaj Izvještaj predstavlja važan korak u suprotstavljanju tim pokušajima. Služi kao svjedočanstvo naše posvećenosti očuvanju istine i sjećanja na žrtve genocida. Naša misija je da ne dozvolimo da glasovi onih koji su stradali budu utišani, i da se suprotstavimo svakom pokušaju iskrivljavanja historijskih činjenica.

Nadamo se da će ovaj Izvještaj doprinijeti jačanju svijesti o opasnostima negiranja genocida i da će služiti kao alat za obrazovanje i podizanje svijesti, kako unutar naših granica, tako i na međunarodnoj sceni. Naša borba nije samo protiv zaborava, već i protiv namjernog iskrivljavanja istine. Samo kroz zajedničke napore možemo osigurati da se istina sačuva i prenese budućim generacijama.

Dr. Emir Suljagić

Direktor Memorijalnog centra Srebrenica

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

ZAŠTO IZVJEŠTAJ O NEGIRANJU GENOCIDA?

Memorijalni centar Srebrenica objavljuje peti po redu Izvještaj o negiranju genocida s ciljem sistematskog praćenja i dokumentovanja pojedinaca i organizacija koji kontinuirano pokušavaju negirati i relativizirati genocid počinjen u Srebrenici. Ovaj Izvještaj predstavlja ključni doprinos očuvanju historijske istine i služi kao odgovor na pokušaje brisanja, relativiziranja, negiranja i iskrivljavanja činjenica koje su potkrijepljene sudskim presudama međunarodnih i domaćih institucija.

Primarni cilj Izvještaja je detaljna analiza i dokumentacija načina, sredstava i platformi putem kojih se širi negiranje genocida, što uključuje identifikaciju medijskih i političkih struktura koje aktivno učestvuju u revizionističkim narativima. Ovaj proces doprinosi širem društvenom i pravnom kontekstu suočavanja s prošlošću te nudi materijalne osnove za podizanje svijesti o važnosti pravne regulative koja će adekvatno sankcionisati negiranje genocida kao oblika govora mržnje i prijetnje društvenoj stabilnosti.

Izvještaj pruža cjelovit uvid u široki spektar aktivnosti usmjerenih na negiranje genocida, te time predstavlja i alat za pravosudne institucije, istraživačke centre, akademske krugove i civilno društvo. Kroz analize, Memorijalni centar nastoji adresirati i pravno-institucionalnu odgovornost država i organizacija koje ne samo da tolerišu, već i omogućavaju širenje lažnih narativa o Srebrenici.

Objavljivanjem ovog Izvještaja želimo inicirati i produbiti javnu raspravu o neophodnosti sistemskog i zakonskog sankcionisanja revizionizma, jer negiranje genocida ne predstavlja izolovan fenomen, već dio šire organizovane kampanje usmjerene ka potkopavanju procesa istinskog pomirenja i destabilizaciji postkonfliktnih društava. Ovaj proces negiranja ima za cilj da revidira prošlost u korist onih koji su činili zločine, čime se dodatno retraumatiziraju preživjeli svjedoci genocida.

Peti po redu Izvještaj o negiranju genocida svjedoči o trajnoj posvećenosti Memorijalnog centra Srebrenica u očuvanju historijskih činjenica, pružajući generacijama koje dolaze detaljno arhivirane podatke o tome ko su bili negatori genocida, koje su platforme i metode koristili te koji su bili njihovi politički i ideološki motivi. Naš rad doprinosi uspostavljanju baze podataka koja će biti od ključnog značaja za buduće istraživače, historičare i sve one koji teže razumijevanju kompleksnih dinamika negiranja genocida.

Ovaj Izvještaj stoga nije samo analiza trenutnog stanja, već i strateški resurs u borbi protiv negacionizma i revizionizma te poziv međunarodnoj zajednici na veću aktivnost u sprječavanju daljnjeg širenja ovih štetnih i opasnih narativa.

Almasa Salihović

Potparol Memorijalnog centra Srebrenica

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

KVANTITATIVNE ANALIZE NEGIRANJA GENOCIDA

Analizirajući prikupljene podatke o negiranju genocida tokom posljednjih nekoliko godina, vidimo značajne odstupanja u broj negiranja:

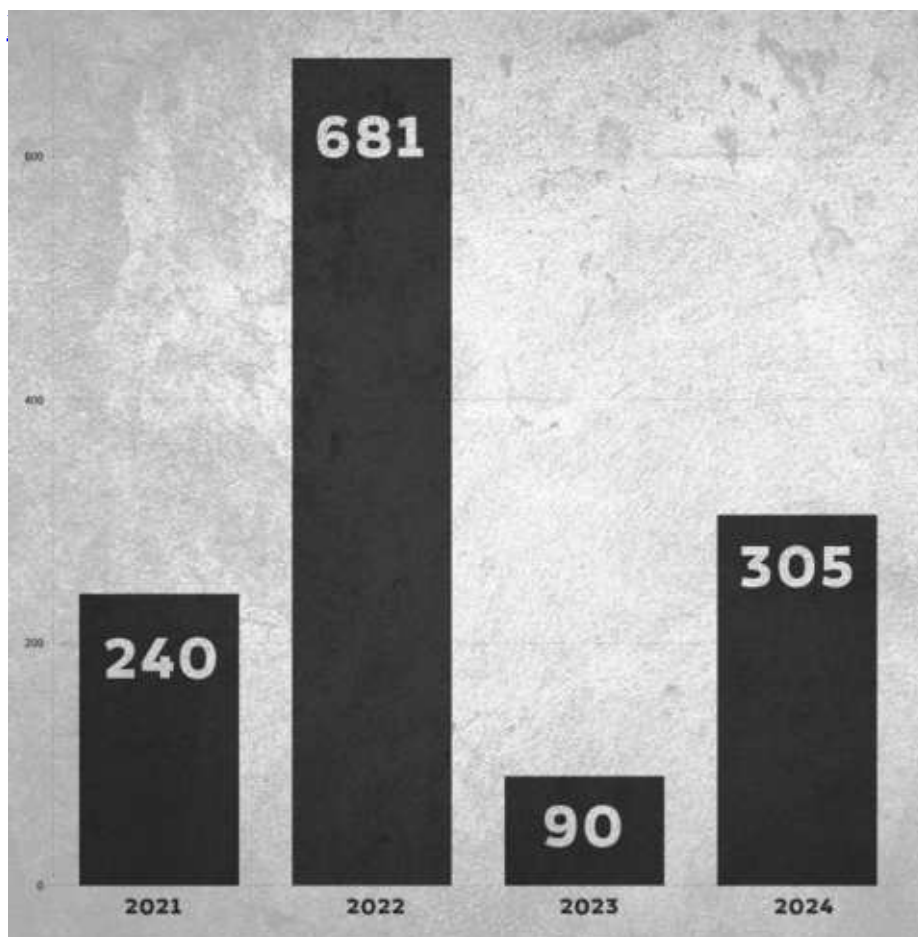
2021. godina: U ovoj godini zabilježeno je 240 slučajeva negiranja genocida.

2022. godina: Ova godina označena je kao period sa najvećim brojem negiranja genocida, odnosno 681 slučaj negiranja.

2023. godina: Broj slučajeva naglo opada na 90, a razlog je donošenje izmjena Krivičnog zakona BiH, kojim se negiranje genocida smatra krivičnim djelom.

2024. godina: Povratak na 305 slučajeva sa specifičnim porastom u aprilu i maju pokazuje da su negatori genocida donošenje Rezolucije o Srebrenici u UN-u iskoristitli da u većem broju negiraju genocid u Srebrenici, a drugi razlog je i neprocesuiranje negatora iz ranijeg perioda.

Trendovi u broju slučajeva negiranja genocida pokazuju da ovaj fenomen nije konstantan, već varira u zavisnosti od različitih faktora. Političke odluke, međunarodne rezolucije i medijska pokrivenost značajno utiču na intenzitet negiranja.

Negatorski mediji

Mediji iz Republike Srpske i Srbije igraju ključnu ulogu u oblikovanju stavova o genocidu u Srebrenici među građanima Republike Srpske i Srbije. Osim što služe kao medijske plaforme za negatore genocida, vrlo često se pojavljuju i kao sami negatori.

Mediji iz Republike Srpske

Javni servis Republike Srpske „RTRS“ poznat je kao značajan izvor negiranja genocida. Ova medijska institucija ima značajnu ulogu u širenju negirajućih stavova kroz svoje izvještaje i programiranje, a u 26 slučajeva u toku izvještajnog perioda poslužila je negatorima genocida kao platforma, dok je u 2 slučaja i sama negirala genocid.

Pored Javnog servisa Republike Srpske „RTRS“, javna novinska agencija „Srna“ a koja je također u vlasništvu Vlade Republike Srpske aktivna je u širenju negirajućih narativa, kako kao platforma tako i kao negator. U izvještajnom periodu „Srna“ je kao platforma poslužila u 166 slučajeva, a zabilježeno je i 25 slučajeva negiranja genocida od strane „Srne“.

Mediji iz Srbije

Srbijanski tabloidi kao što su „Informer“ i „Alo“, najveći su negatorski mediji iz Srbije. Informer je u 35 slučajeva poslužio kao platforma, dok je u 13 slučajeva direktno negirao genocid. Informer koristi senzacionalistički pristup za širenje negirajućih stavova. Ovaj tabloid često koristi dramatične naslove i sadržaje kako bi privukao pažnju i oblikovao javno mnjenje i postakao na negiranje genocida.

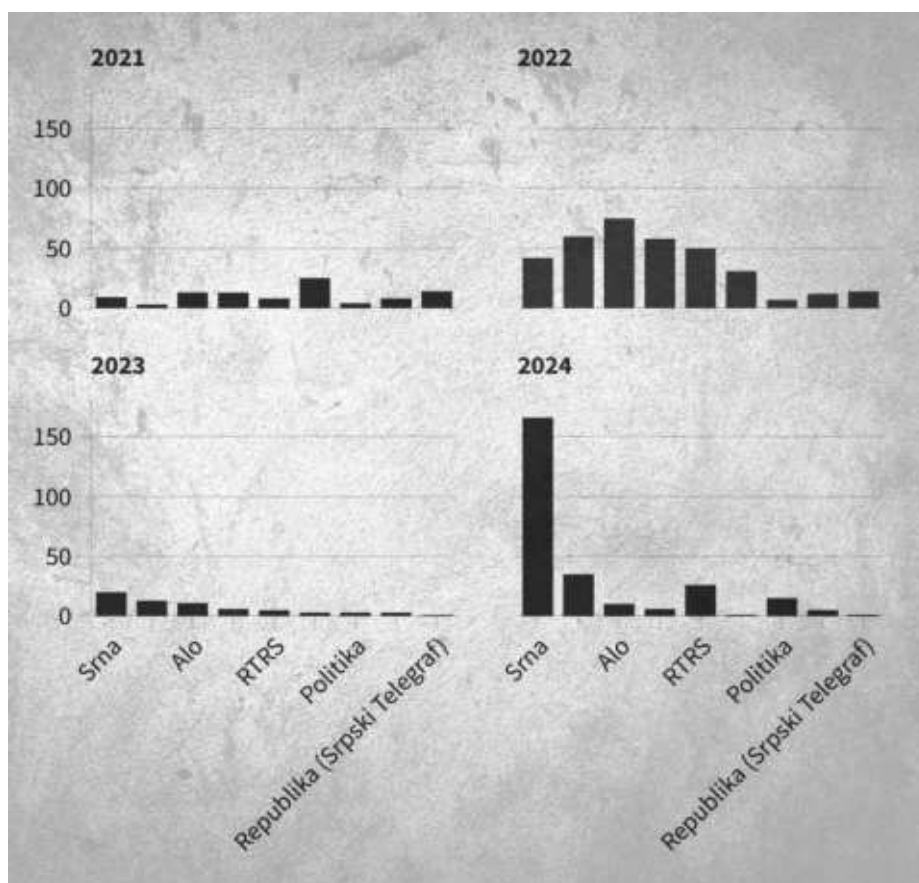
Za razliku od „Informera“, tabloid „Alo“ je u 10 slučajeva poslužio kao platforma i isto toliko puta direktno negirao genocid. „Alo“ se takođe koristi senzacionalizmom i često objavljuje informacije koje negiraju ili relativiziraju genocid.

Pored navedenih medija iz Republike Srbije, u top 10 negatorskih medija ulaze i „Politika“, „Novosti“, „Sputnik“, „Tanjug“, „Kurir“ i „Blic“. Ono što je karakteristično za sve medije iz Srbije, je to da su bliski aktuelnoj vlasti u Srbiji, odnosno vladajućoj stranci predsjednika Srbije Aleksandra Vučića.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Medij	Kao Platforma	Kao Akter	Lokacija	Tip medija	Poslovanje/Vlasništvo
Alo	10	10	Republika Srbija	Novine - Portal	Poznato: Komercijalno
Blic	3	2	Republika Srbija	Portal	Poznato: Komercijalno
Informer	35	13	Republika Srbija	Portal - Novine	Poznato: Komercijalno
Kurir	3	3	Republika Srbija	Dnevne novine - Portal	Poznato: Komercijalno
Novosti	6	0	Republika Srbija	Dnevne novine - Portal	Poznato: Komercijalno
Politika	15	6	Republika Srbija	Dnevne novine - Portal	Poznato: Komercijalno
RTRS	26	2	Bosna i Hercegovina - RS	Javna RTV i Portal	Poznato: Javna sredstva
Sputnik	5	0	Republika Srbija	Ruski mediji u Srbiji - Portal	NA
Srna	166	25	Bosna i Hercegovina - RS	Novinska agencija	Poznato: Javna sredstva
Tanjug	3	0	Republika Srbija	Portal	Nepoznato

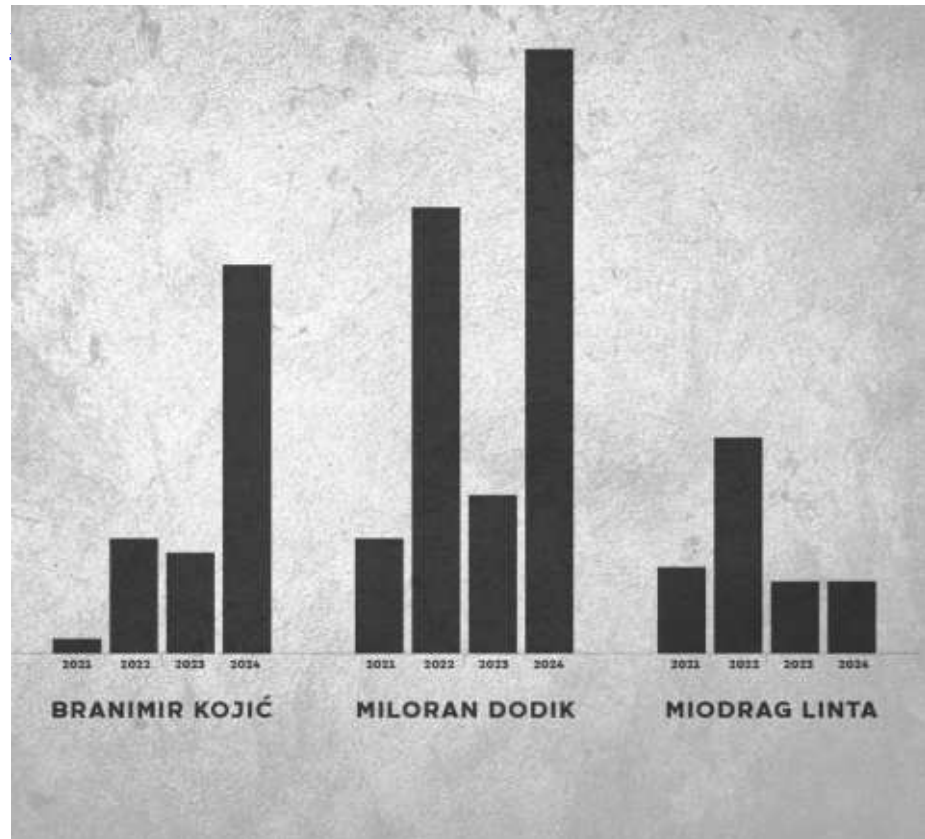
U proteklim godinama, na osnovu prikupljenih podataka, uočava se da se među medijskim platformama kontinuirano pojavljuju isti mediji koji služe kao alat negatorima genocida. Ove platforme sistematski šire dezinformacije i revizionističke narative, čime doprinose normalizaciji negiranja genocida u javnom prostoru. Njihova uloga u ovom procesu nije samo pasivna, već aktivno oblikuju i usmjeravaju diskurs na način koji podržava poricanje historijskih činjenica.

Negatori genocida

Sa 42 slučaja negiranja, Milorad Dodik se ističe kao najveći negator genocida u Srebrenici. Njegove političke i javne izjave često uključuju negiranje (aktivno poricanje) ili umanjivanje značaja genocida (relativizacija). Kao predsjednik Republike Srpske, Dodik koristi i javne medijske servise kako bi slao poruke u kojima negira genocid.

Branimir Kojić sa 27 slučajeva negiranja, drugi je najveći negator genocida. Njegovo angažovanje u negiranju genocida uključuje javne izjave u najvećoj mjeri putem javne noviske agencije „Srna“ i aktivnosti koje podržavaju stavove negiranja genocida u Srebrenici.

Pored Dodika i Kojića, među deset najvećih negatora genocida ulaze i premijer Vlade Republike Srpske, Radovan Višković sa 6 slučajeva negiranja, narodni poslanik u Skupštini Srbije, Miodrag Linta sa 5 slučajeva negiranja, predsjednica Narodne Skupštine Srbije, Ana Brnabić sa 5 slučajeva negiranja i zamjenik predsjedavajuće Savjeta ministara BiH i ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa BiH, Staša Košarac također sa 5 slučajeva negiranja genocida.

Ovi pojedinci koriste svoje političke i medijske platforme kako bi promovisali negiranje genocida. Njihova aktivnost u javnom diskursu često uključuje aktivno poricanje, relativizaciju i druge strategije koje pomažu u očuvanju negirajućih narativa. Njihov uticaj se proteže na medije, političke diskusije i javni govor, što doprinosi širenju negiranja genocida u javnom prostoru.

Načini i metode negiranja genocida

U toku izvještajnog perioda za 2024. godinu, zabilježeni su sljedeći načini negiranja genocida:

Aktivno poricanje / negiranje: Sa 234 slučaja, ovo je najdominantniji oblik negiranja. Na ovaj način negatori direktno odbacuju postojanje genocida i koriste argumente koji su usmjereni na odbacivanje historijskih činjenica i dokaza.

Relativizacija (opravdavanje i/ili poređenje sa drugim ratnim zločinima): 44 slučaja. Negatori na ovaj način prave usporedbe genocida sa drugim zločinima kako bi se umanjila njegova težina. Opravdavanje ili relativizacija često se kod negatora koristi kako bi se stvorila percepcija da genocid nije jedinstven ili da je manje ozbiljan u odnosu na druge zločine i genocide u svijetu.

Podrška počiniteljima: 8 slučajeva. Ovaj način pruža direktnu podršku počiniteljima genocida bez direktnog negiranja genocida. Negatori opravdavaju postupake počinitelja ili ga javno veličaju.

Priznavanje zločina, ali ne i genocida: 18 slučajeva. Ovaj pristup priznaje da su zločini počinjeni, ali se ne priznaje da su predstavljali genocid. Kroz ovaj ovaj oblik negiranja, negatori izbjegavaju priznanje pravne kvalifikacije genocida.

Trijumfalizam - slavljenje genocida koji se desio: 1 slučaj. Ovaj ekstremni oblik negiranja uključuje slavljenje genocida, što predstavlja najradikalniji pristup u negiranju.

Različiti načini negiranja genocida imaju različite uticaje na društvo i javni diskurs. Svaki od navedenih načina doprinosi očuvanju i širenju negirajućih narativa.

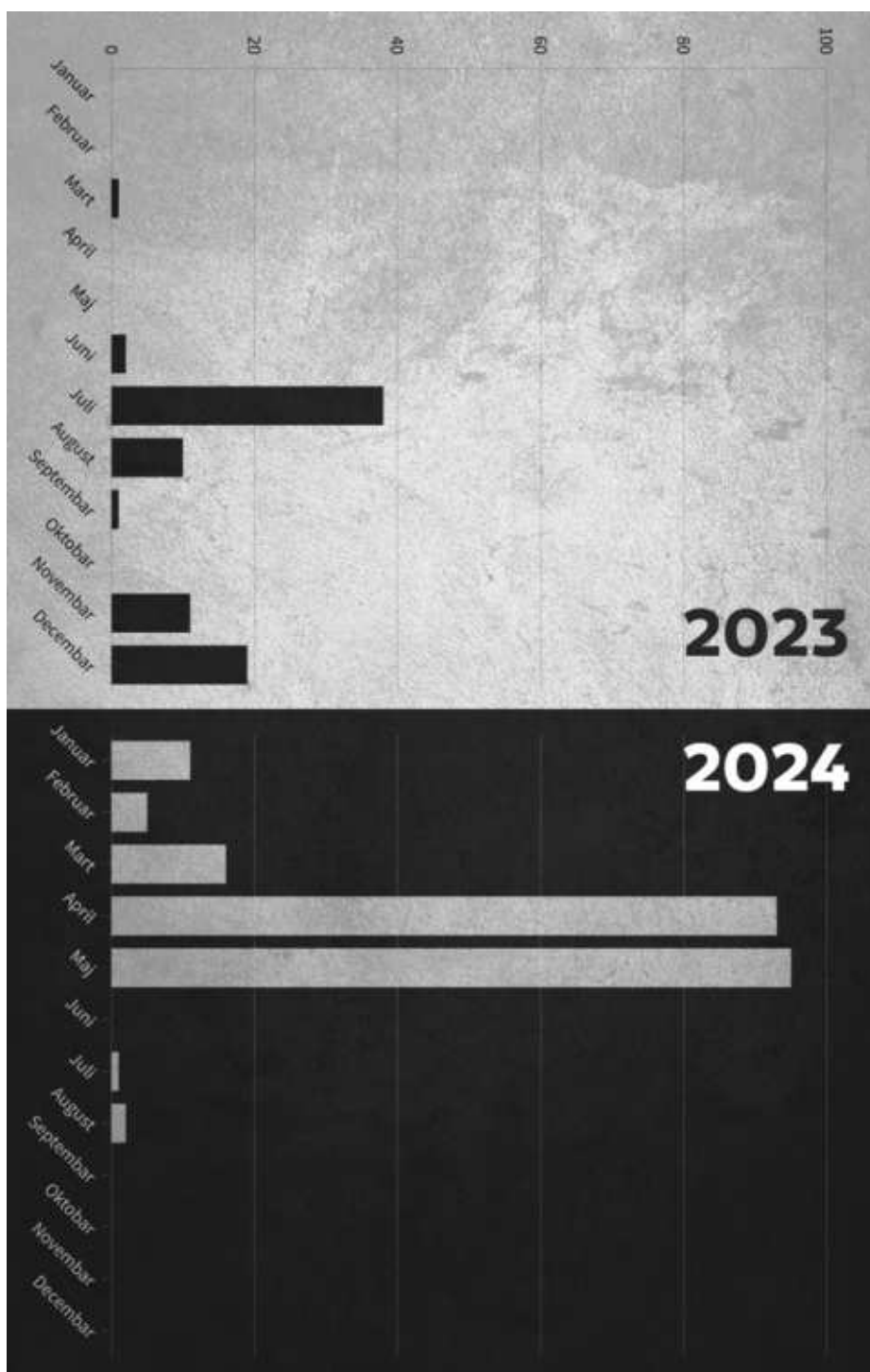

**(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA**

Vremenski trendovi i uticaji

Predhodni izvještaji pokazuju da je najveći broj slučajeva negiranja genocida obično zabilježen u mjesecu julu, tokom obilježavanja godišnjice genocida u Srebrenici.

Međutim, u 2024. godini, primjetan je značajan porast slučajeva negiranja u aprilu i maju. Ovaj period je obilježen donošenjem rezolucije o Srebrenici u UN-u, što je u konačnici izazvalo povećanje broja slučajeva negiranja genocida i većeg broja aktera koji negiraju genocid. Veliki uticaj imali su mediji koji su za cilj imali da prenesu što veći broj izjava pojedinaca na temu rezolucije o Srebrenici.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

MEDIJSKA ANALIZA SADRŽAJA - UTROSTRUČENJE REVIZIONISTIČKIH NARATIVA

Rezolucija koja je usvojena u Ujedinjenim Nacijama u maju 2024. godine i kojom se 11. juli označava kao međunarodni dan sjećanja na genocid u Srebrenici i sporost pravosuđa u BiH u podizanju optužnica vezanih za negiranje ratnih zločina dovelo je do utrostručenja revizionističkih narativa vezanih za genocid u Srebrenici, pokazuje medijska analiza sadržaja u BiH i Srbiji kojim se osporava genocid u Srebrenici.

U prvoj polovini ove godine evidentirano je 305 slučajeva negiranja genocida u bosanskohercegovačkim i srpskim medijima, što je tri puta više nego u 2023., kada je zabilježen blagi pad.

Od jula 2021., kada je bivši visoki predstavnik u BiH nametnuo izmjene krivičnog zakona, prema kojima je kažnjivo negiranje genocida, zločina i veličanje zločinaca, podignute su tri optužnice, od čega su dvije dokaz ranije prakse Tužilaštva BiH o cjepkanju optužnica protiv jedne osobe na više njih, a treća je odbijena. Naknadno Sud BiH spojio je dvije optužnice protiv Vojina Pavlovića za izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti u jedan predmet koji se trenutno vodi u Sarajevu.

Ovakva pasivnost bosanskohercegovačkog pravosuđa¹ ohrabrila je političare i predstavnike institucija u BiH i Srbiji da javno nastave sa trendom poricanja i relativizacijom.

Ubedljivo najveći broj slučajeva negiranja genocida zabilježen je u novinskog agenciji Srna (191 slučaj), zatim srpskom Informeru (48), RTRS-u (28) i srpskoj Politici (21). Kao i prethodnih godina, među pojedincima najveći negatori genocida u Srebrenici su bili predsjednik Republike Srpske, Milorad Dodik (42 zabilježena negiranja)² i predsjednik Organizacije porodica zarobljenih i poginulih boraca i nestalih civila Srebrenice i uposlenik općine u ovom gradu, Branimir Kojić (27 negiranja).

Osim njih, genocid su negirali i revitalizirali patrijarh srpski Porfirije, princ Aleksandar Karađorđević, ali i Jehuda Bauer, profesor Hebrejskog univerziteta u Jerusalimu, izraelski stručnjak za istraživanje Holokausta, Gideon Grajf, kao i direktor Centra "Simon Vizental", Efraim Zurof.

1 Kako evropska praksa može pomoći domaćim tužiocima da procesuiraju negiranje ratnih zločina, Lamija Grebo, detektor.ba <https://detektor.ba/2023/08/11/kako-evropska-praksa-moze-pomoci-domacim-tuziocima-da-procesuiraju-negiranje-ratnih-zlocina/>

2 Zašto su nekažnjiva najmanje 23 negiranja genocida Milorada Dodika, Azra Husarić Omerović, detektor.ba <https://detektor.ba/2024/05/23/zasto-je-nekaznjivo-najmanje-23-negiranja-genocida-milorada-dodika/>

Osim predsjednika Republike Srpske, na listi negatora je veliki broj predstavnika institucija ovog entiteta - Radovan Višković, premijer Vlade RS-a, Staša Košarac, Zamjenik predsjedavajuće Savjeta ministara BiH i državni ministar vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, Nenad Stevandić, SNSD-ovac i predsjednik Narodne skupštine Republike Srpske. Na listi su i predsjednik Srbije Aleksandar Vučić, biša premijerka Srbije Ana Brnabić, potvpredsjednik Vlade Srbije, Ivica Dačić i narodni poslanik u Skupštini Srbije, Miodrag Linta.

Genocid u Srebrenici se najviše negira aktivno i poricanjem (234 slučaja), te relativizacijom kroz opravdavanje ili poređenje sa drugim zločinima (44 primjera).

Najčešće se negiranje, poricanje ili relativiziranje dešava u vrijeme nekih značajnih događaja, obilježavanja godišnjica, što pokazuju i podaci prikupljeni za ovo istraživanje. U posljednjih 12 mjeseci negiranje genocida u medijima je posebno bilo izraženo tokom obilježavanja 28. godišnjice genocida u julu 2023. (38 slučajeva), od novembra prošle godine za vrijeme predizborne kampanje za parlamentarne izbore u Srbiji (30 slučajeva), i najviše uoči i tokom izglasavanja Rezolucije Ujedinjenih nacija o genocidu u Srebrenici (188 slučajeva), u aprilu i maju. Rezoluciju su izglasale 84 članice, zbog čega će se 11. juli obilježavati kao Međunarodni dan refleksije i sjećanja na genocid u Srebrenici 1995. godine.

Predstavnici institucija u Republici Srpskoj i Srbiji su krenuli u javnu kampanju relativizacije genocida pred glasanje o Rezoluciji, ističući kako taj dokument služi „da se Srbi predstave kao genocidan narod“ iako u njemu o tome nema ni riječi. Nazvali su „anticivilizacijskom“ „diskriminatorskom“ i „početkom inicijative za ukidanje Republike Srpske“. Mediji su naglašavali i da je Rezolucija pokušaj „zapadnih sila da satanizuju Republiku Srpsku i srpski narod“, da je „prijetnja za srpski narod“ kao i „da se oni pokažu kao žrtve a Srbi kao nasilnici“. Milorad Dodik je nakon glasanja u UN-u objavio autorski tekst u kojem navodi niz podataka koji su u suprotnosti sa sudski utvrđenim činjenicama .

Negatori nerijetko koriste izraze kojima se pojačava diskriminatorni govor i potpire širenje mržnje kao što su „NATO muslimani“, potom da su „muslimani započeli sve sukobe“ ili da je Srebrenica dogovor kako bi „muslimani dobili status žrtve“. U medijima će se nerijetko pročitati i da je genocid „navodni“, „nekakav“ ili „takozvani“. S druge strane, svako negiranje genocida i širenje laži i dezinformacija je otvaranje rana preživjelima i porodicama žrtava, koje, i 30 godina poslije genocida, ne mogu zarasti zbog političke retorike.³

3 Godina bez optužnica za negiranje zločina zabrinjava žrtve, Lamija Grebo, Emina Dizdarević Tahmišćija, detektor.ba, <https://detektor.ba/2022/07/05/godina-bez-optuznica-za-negiranje-zlocina-zabrinjava-zrtve/>

Političari i predstavnici institucije se prilikom negiranja genocida često pozivaju na izvještaj Nezavisne međunarodne komisija za istraživanje stradanja svih naroda u srebreničkoj regiji od 1992. do 1995. godine kao relevantnim izvorom kojim opravdavaju negiranje. I ovu Komisiju je finansirala Vlada, a ključni navodi iz ovog izvještaja su opovrgnuti pregledom presuda Haškog tribunala jer su u suprotnosti sa sudskim utvrđenim činjenicama⁴.

Srna, novinska agencija koja se finansira iz budžeta Republike Srpske, je glavna medijska platforma za negiranje genocida. Samo tokom 2024. zabilježeno je skoro tri puta više slučajeva negiranja genocida nego u u prethodne dvije godine zajedno (166 naspram 62). Srna vodi aktivnu uređivačku politiku prema kojoj svako spominjanje genocida karakteriše kao „navodni“, čak i kada prenose vijesti o hapšenjima, podignutim optužnicama za genocid ili presudama - „uhapsili sedam lica osumnjičenih za navodni genocid“, „povodom podizanja optužnice protiv sedam pripadnika Vojske Republike Srpske za navodni genocid“.

Sprski listovi Informer, Kurir i Alo koristili su genocid u Srebrenici za targetiranje opozicije tokom predizborne kampanje za parlamentarne izbore koji su se održali u Srbiji u decembru 2023. godine. Opozicione liste su nazivali „Koalicija za genocid u Srebrenici“, „Tepićka, kojoj je cilj označiti Srbe kao genocidan narod“, „svako gostovanje na medijima koji podržavaju njihovu politiku koriste kako bi Srbe nazvali genocidnim narodom“.

Tabloidni mediji su relativizovali genocid u Srebrenici izvještavajući „da se desio ali nad Srbima“, a opoziciji su pripisali nebrigu za srpske žrtve. Pored toga, tabloidi su genocid označavali kao „jedinu stvar oko koje se slaže opozicija“, te su često Srebrenicu povezivali sa Kosovom kao primjerom vođenja „antisrpske politike“.

4 BIRN Fact Check: Izvještaj o stradanjima u Srebrenici u suprotnosti sa sudski utvrđenim činjenicama, Haris Rovčanin, detektor.ba <https://detektor.ba/2021/07/29/birn-fact-check-iz-vjestaj-o-stradanjima-u-srebrenici-u-suprotnosti-sa-sudski-utvrđenim-cinjenicama/>

ANALIZA KAMPANJE PROTIV USVAJANJA REZOLUCIJE O SREBRENICI U UN-U

Donošenje Rezolucije o Srebrenici u Generalnoj skupštini Ujedinjenih naroda (UN) izazvalo je intenzivnu i koordiniranu kampanju negiranja genocida u Republici Srpskoj i Srbiji. Ova kampanja imala je za cilj osporiti zvanični narativ koji bi međunarodno priznao genocid, čime bi dodatno otežala odgovornost političkih i vojnih lidera Republike Srpske iz perioda rata, kao i smanjila mogućnost rehabilitacije osuđenih ratnih zločinaca. Ključni akteri ove kampanje bili su politički lideri, akademska zajednica, te mediji, koji su koristili različite strategije kako bi delegitimizirali rezoluciju. Politički akteri poput Milorada Dodika i Aleksandra Vučića direktno su se protivili usvajanju rezolucije, koristeći retoriku u kojoj su tvrdili da je genocid u Srebrenici “kontroverzan” ili “sporan”, umjesto da se referiraju na presude međunarodnih sudova. Akademska zajednica u Republici Srpskoj i Srbiji, posebno historičari i profesori s državnih univerziteta, igrali su značajnu ulogu u oblikovanju narativa negiranja. Mediji su, s druge strane, bili centralni kanal za širenje poruka i narativa i jednih i drugih, što je dodatno podgrijavao nacionalističke osjećaje u javnosti.

Ova kampanja, iako usmjerena protiv priznanja genocida, imala je dugoročne posljedice na političku scenu i društvene odnose u regionu. Ona je dodatno produbila podjele između različitih etničkih grupa u Bosni i Hercegovini, otežavajući proces stvaranja povjerenja. Negiranje genocida ostalo je ključni element političke retorike u Republici Srpskoj, a kampanja je omogućila kontinuitet revizionističkih narativa, kako u medijima, tako i u obrazovnom sistemu. Pored toga, ova kampanja je bila instrumentalna u jačanju političke moći lidera poput Milorada Dodika, koji su kroz kontinuirano negiranje genocida gradili političke platforme zasnovane na etničkom nacionalizmu i otporu prema međunarodnim institucijama. Kampanja političkih čelnika Republike Srpske protiv donošenja rezolucije o genocidu u Srebrenici ne samo da je ugrozila sigurnost i rad Memorijalnog centra, već je dodatno pojačala pritisak na bošnjačko stanovništvo u i oko Srebrenice. Održavanje sjednice Vlade RS u Srebrenici, uz prisustvo velikog broja naoružanih specijalaca, poslalo je zastrašujuću poruku preživjelima i povratnicima, produbljujući osjećaj nesigurnosti u ovom području.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Uloga medija

Mediji su igrali ključnu ulogu u kampanji protiv usvajanja Rezolucije o genocidu u Srebrenici, posebno u entitetu Republika Srpska i Srbiji, gdje su režimski mediji koristili svaki raspoloživi kanal za relativizaciju ili negiranje genocida. U Republici Srpskoj, Srna i RTRS su se isticali kao glavne platforme koje su kontinuirano emitovale sadržaje u kojima se negira genocid, promovišući narative koji optužuju međunarodnu zajednicu za pristrasnost prema srpskom narodu. Njihovi programi su obilovali tvrdnjama da je rezolucija pokušaj političkog napada na srpski identitet i da se koristi kao oružje u širem planu za destabilizaciju Republike Srpske.

U Srbiji je kampanja protiv rezolucije bila još šira, uključujući veliki broj medija s nacionalnim dosegom. Tabloidi, poput “Informer”, “Alo”, i “Kurira”, prednjačili su u širenju teorija zavjere i narativa da je Rezolucija dio međunarodne zavjere protiv Srba. Oni su često koristili oštru retoriku, nazivajući rezoluciju “nepravdom” i “anticivilizacijskom”, dok su istovremeno promovirali relativizaciju događaja u Srebrenici. Na primjer, ti mediji su događaje iz jula 1995. godine predstavljali kao “veliki zločin” umjesto genocida, čime su smanjivali težinu zločina i izbjegavali priznavanje utvrđenih međunarodnih pravnih presuda.

Mediji sa nacionalnom frekvencijom poput RTS i Pink su također odigrali značajnu ulogu u kampanji. Oni su, uz emitovanje izjava političara poput Milorada Dodika i Aleksandra Vučića, koji su aktivno negirali genocid ili relativizirali odgovornost, redovno izvještavali o međunarodnim reakcijama na rezoluciju, predstavljajući ih kao napade na srpski narod. Ovi mediji su kreirali sliku da je cijela kampanja za usvajanje rezolucije dio šireg političkog plana Zapada da oslabi pozicije Srbije i Republike Srpske.

RTS, kao javni servis, pridružio se ovoj kampanji kroz svoje informativne emisije, često dajući prostor narativima koji su minimizirali zločine u Srebrenici, dok su režimski mediji poput Pinka koristili senzacionalistički ton kako bi izazvali nacionalističke osjećaje u javnosti. Ovi narativi su posebno bili prisutni u političkim talk showima, gdje su gosti, često povezani sa vladajućim strukturama, izražavali svoje stavove protiv rezolucije i isticali je kao “prijetnju srpskom narodu”.

Uz to, društvene mreže su postale dodatni medijski prostor za širenje narativa protiv rezolucije. Nacionalistički influenceri i stranice su mobilisali podršku među mladima, potičući ih da se suprotstave međunarodnom priznanju genocida putem kampanja na platformama kao što su Facebook i Twitter, koristeći emotivne poruke i slogane poput “Mi nismo genocidan narod”. Kampanja koju su mediji vodili protiv rezolucije imala je dugoročne posljedice po širenje dezinformacija i negiranje genocida, doprinoseći daljoj polarizaciji društva.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Uloga političkih lidera

Veliki broj visokih dužnosnika iz Republike Srpske i Srbije igrao je ključnu ulogu u kampanji protiv usvajanja rezolucije. Milorad Dodik, predsjednik Republike Srpske, bio je jedan od najglasnijih negatora genocida i protivnika rezolucije, konstantno insistirajući na tome da je politički motivisana i da je ciljano protiv srpskog naroda. Rezoluciju o Srebrenici nazvao je sramnim dokumentom, koji treba da odredi budućnost Republike Srpske, ističući da će ova rezolucija „definitivno dovesti do raspada BiH“. Naveo je i da će poslije usvajanja Rezolucije o Srebrenici Srbi u BiH glasati samo o onome što je u njihovom interesu, dok će sva ostala pitanja, poput reformi koje se postavljaju kao uslov BiH na evropskom putu, „otići u zapećak“, sve dok se BiH ne raspadne. Rezolucija o Srebrenici, kazao je, „treba da posluži muslimanima u BiH i onima koji ih prate, da Srbe moralno diskredituju“. U domaćem kontekstu, Dodik je (zajedno sa Aleksandrom Vučićem) predstavio rezoluciju kao napad na srpski narod, pojačavajući nacionalističke narative koji negiraju ili umanjuju genocid. Organizovao je proteste u Republici Srpskoj, dok je Vučić pokušavao mobilizirati javno mnjenje u Srbiji, predstavljajući rezoluciju kao nepravdu prema Srbima na globalnom nivou. Vučić i Dodik su u zajedničkom obraćanju 11. aprila u Beogradu ponovili istu tvrdnju – da je namera rezolucije da se “srpski narod označi kao genocidan”.⁵

Lider Republike Srpske, više puta je zaprijetio secesijom entiteta Republika Srpska ukoliko bi rezolucija bila usvojena.⁶ Ova prijetnja bila je usmjerena prema destabilizaciji Bosne i Hercegovine, u pokušaju da međunarodnu zajednicu odvraći od podrške rezoluciji. Dodik je također redovno koristio narativ negiranja genocida, iako je 2008. godine priznao da je u Srebrenici počinjen genocid, što je od tada potpuno izmijenio u svim narednim izjavama.

Sličan stav je zauzeo Radovan Višković, premijer Vlade Republike Srpske. On je izjavio ‘da glasanje za rezoluciju o genocidu u Srebrenici pokazuje sav apsurd i ironiju trenutne situacije u kojoj živimo’⁷ te da srpski narod nije genocidan i da to nikad nije ni bio.

5 <https://n1info.rs/vesti/dodik-rezolucija-o-srebrenici-za-rs-neprihvatljiva-i-nesprovo-diva/> <https://www.slobodnaevropa.org/a/poruke-vucic-dodik-reuolucija-srebrenica/32903044.html>

6 <https://www.euronews.com/2024/05/23/bosnian-serb-leader-threatens-secession-ahead-of-un-genocide-vote>

7 <https://www.atvbl.rs/lat/republika-srpska/viskovic-glasanje-za-rezoluciju-o-genocidu-u-srebrenici-pokazuje-sav-apsurd-i-ironiju-trenutne-situacije-23-5-2024>

Višković je naveo da se protiv donošenja rezolucije Srbi moraju boriti svim diplomatskim sredstvima jer je cilj tog dokumenta etiketiranje srpskog naroda, pa nakon toga konačni obračun sa Republikom Srpskom.⁸

Staša Košarac, ministar u Vijeću ministara BiH je, iznoseći svoje stavove o najavljenom usvajanju Rezolucije, rekao da je iniciranje donošenja rezolucije o Srebrenici u Generalnoj skupštini UN “izraz jednog falsifikata i ustaljene potrebe međunarodne zajednice, prije svega, zapadnih zemalja da zajedno sa Bošnjacima fabrikuju neke intrige protiv srpskog naroda u BiH i generalno Srba”.⁹

U susjednoj Srbiji, predsjednik Aleksandar Vučić, premijerka Ana Brnabić, te ministar Ivica Dačić, bili su među najistaknutijim političkim figurama koje su aktivno učestvovala u kampanji protiv donošenja rezolucije. Aleksandar Vučić, predsjednik Srbije, često je relativizirao događaje u Srebrenici, izbjegavajući koristiti termin “genocid”. I pored toga što je Vučić 2015. godine, nakon dolaska u Potočare, izjavio da prihvata zločin kao “strašan”, njegov stav je ostao dvosmislen. U svojim javnim nastupima nastojao je prikazati usvajanje rezolucije kao dio političkog pritiska na Srbiju, naglašavajući da su svi narodi na Balkanu pretrpjeli zločine, čime je pokušavao staviti zločine u Srebrenici u širi kontekst sukoba u bivšoj Jugoslaviji. Pokrenuo je intenzivnu diplomatsku kampanju u kojoj se, po njegovim riječima, sastao s predstavnicima više od 100 zemalja, pokušavajući ih uvjeriti da glasaju protiv rezolucije. On je tvrdio da bi usvajanje Rezolucije moglo izazvati dodatne tenzije u regionu i tvrdio da nije pravi trenutak za takav korak.¹⁰

Ana Brnabić, premijerka Srbije, bila je među najglasnijim protivnicima korištenja termina “genocid” u vezi sa Srebrenicom. Ona je konstantno zločin nazivala “strašnim” ili “užasnim”, ali je odbijala da ga definiše kao genocid, usklađujući se s Vučićem.¹¹ U jednom intervjuu 2018. godine, Brnabić je izjavila da se ne slaže s time da se genocid desio u Srebrenici, pozivajući na više “pravedne” i “nepriistrasne” presude.

8 <https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/viskovic-borba-svim-diplomatskim-sredstvima-protiv-rezolucije-o-srebrenici-4-5-2024#:~:text=Predsednik%20Vlade%20Republike%20Srpske%20Radovan%20Vi%C5%A1kovi%C4%87%20izjavio%20je,toga%20kona%C4%8Dni%20obra%C4%8Dun%20sa%20Republikom%20Srpskom%2C%20prenosi%20RTRS.>

9 <https://www.atvbl.rs/lat/vijesti/bih/kosarac-rezolucijom-o-srebrenici-zele-da-fabrikuju-intrige-protiv-srba-3-4-2024>

10 <https://www.politico.eu/article/united-nation-srebrenica-genocide-resolution-vital-peace/>

11 <https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2018/11/30/izjava-ane-brnabic-upisala-genocid-u-srebrenici-u-rezoluciju-ep>

Ivica Dačić, tadašnji ministar vanjskih poslova Srbije, bio je ključni glas protiv donošenja Rezolucije u UN-u. Dačić je otvoreno kritizirao inicijativu, smatrajući je nepravednom prema srpskom narodu. Njegove izjave često su bile usmjerene ka negiranju ekskluzivne odgovornosti Srbije i Republike Srpske za genocid, te je promovirao narativ da su svi narodi u regiji činili zločine.

Miodrag Linta, poslanik u Skupštini Srbije i predsjednik Saveza Srba iz regiona, bio je istaknuti akter u kampanji negiranja genocida. Njegovi istupi često su relativizirali događaje u Srebrenici, tvrdeći da su zločini počinjeni nad Srbima u drugim dijelovima bivše Jugoslavije zanemareni, čime je pokušao umanjiti značaj genocida u Srebrenici.

Željka Cvijanović, član Predsjedništva Bosne i Hercegovine iz reda srpskog naroda, imala je posebnu ulogu u ovoj kampanji. Ona je samostalno nastupala prema UN-u i njegovim članicama, upućujući pisma u kojima je tvrdila da je Rezolucija nepravedna i da stigmatizira srpski narod.¹² Njen angažman dodatno je osnažio narativ negiranja i relativizacije genocida, ali nije uspio promijeniti konačan ishod.

Ova strategija političkih lidera Srbije i entiteta Republike Srpske, bila je usklađena s ciljem zaštite nacionalnih interesa i izbjegavanja međunarodne odgovornosti, kroz relativizaciju zločina i stvaranje narativa o kolektivnoj žrtvi srpskog naroda.

Akadska zajednica

Akadska zajednica u Republici Srpskoj i Srbiji odigrala je značajnu ulogu u kampanji protiv usvajanja Rezolucije o Srebrenici, ne samo kroz pasivnu podršku već i aktivno sudjelovanje u negiranju genocida. Mnogi akademici, naročito oni povezani s državnim institucijama i univerzitetima, preuzeli su vodeće pozicije u ovoj kampanji. Kroz svoje „istraživačke“ radove, publikacije, javne nastupe i organizaciju konferencija, ovi akademici su kreirali i podržavali narative koji relativiziraju, minimaliziraju ili u potpunosti negiraju genocid u Srebrenici. Ovi akademici su se često predstavljali kao „neutralni“ historičari, koristeći akademski jezik i metodologije kako bi svoje argumente plasirali kao naučno objektivne. Njihov pristup je naglašavao „složenost rata“ u Bosni i Hercegovini, uz selektivno korištenje izvora i manipulaciju činjenicama kako bi se prikrije presude međunarodnih sudova, kao i ogromni dokazi o planiranju i izvršenju genocida. U svojim radovima i nastupima, često su ukazivali na to da je pojam genocida preuveličan, pozivajući se na teorije zavjera o međunarodnim pristranostima prema srpskom narodu, i minimizirajući broj žrtava.

¹² <https://n1info.ba/vijesti/cvijanovic-pred-vijecom-sigurnosti-un-a-bosnjacki-zvanic-ni-prijete-ratom-tekst-rezolucije-o-srebrenici-je-skriven/>

Osim individualnih napora, akademska zajednica je bila uključena i u organizaciju javnih konferencija i simpozija u Srbiji i Republici Srpskoj, na kojima su se okupljali istomišljenici – političari, akademici, i javni djelatnici – kako bi razgovarali o interpretacijama događaja iz rata. Ove konferencije su često bile praćene publikacijama i izjavama koje su dalje poticale narativ negiranja genocida i nudile “alternativne” verzije historije koje su odgovarale političkim interesima vlasti u Republici Srpskoj i Srbiji. Jedan od primjera je promocija knjiga koje promiču teze o “građanskom ratu” u Bosni i Hercegovini, zanemarujući sistemsko nasilje usmjereno protiv bošnjačkog stanovništva. Također, aktivna podrška intelektualne elite u obliku izjava i tekstova u medijima dodatno je cementirala ove stavove unutar javnog diskursa u Srbiji i Republici Srpskoj. Mnogi akademici su koristili svoje društvene pozicije i utjecaj u obrazovnim institucijama kako bi legitimirali negiranje genocida, a neki su išli i korak dalje, izražavajući javno sumnje u presude međunarodnih sudova poput Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju.

Uloga akademske zajednice nije bila ograničena samo na unutrašnje krugove Srbije i Republike Srpske. Mnogi od ovih historičara i akademika učestvovali su u međunarodnim panelima, publikacijama i debatama, šireći svoje teze u međunarodnim krugovima. Time su dodatno podržali političke i medijske napore u borbi protiv usvajanja Rezolucije o genocidu u Srebrenici, stvarajući trajnu intelektualnu osnovu za negiranje genocida, koja je imala ozbiljan utjecaj na društveno-političku klimu u regiji. Ovo djelovanje akademske zajednice doprinijelo je ne samo jačanju revizionističkih narativa već i dodatnom produbljivanju podjela u društvu, a time i otežalo proces suočavanja s prošlošću u cijelom regionu.

Bilbordi i isticanje zastava

Jedan od najvidljivijih i najupečatljivijih aspekata kampanje negiranja genocida u Srebrenici bio je postavljanje bilborda sa sloganom “Mi nismo genocidan narod”. Ovi bilbordi su se pojavili ne samo u Srbiji i Republici Srpskoj, već i u Crnoj Gori, što je jasno ukazivalo na regionalni doseg kampanje. Slogan je bio dio šire strategije političkih i medijskih aktera da se srpski narod predstavi kao žrtva međunarodnog pritiska i nepravde, pri čemu je naglasak bio na kolektivnoj viktimizaciji Srba, a ne na odgovornosti za zločine počinjene u Srebrenici.

Ova kampanja je bila usmjerena na relativizaciju ili direktno negiranje presuda međunarodnih sudova koje su zločine u Srebrenici okarakterizirale kao genocid. Bilbordi su među preživjelima genocida i organizacijama za ljudska prava, predstavljali pokušaj revizionizma i vrijeđanje sjećanja na žrtve. Uprkos kritikama, bilbordi su bili samo dio šireg niza aktivnosti koje su uključivale političke izjave, medijske kampanje i organizaciju javnih događaja

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

koji su imali za cilj omekšati i ublažiti međunarodni pritisak na Srbiju i Republiku Srpsku u vezi sa priznavanjem genocida.

Jedan od najupečatljivijih primjera bio je postavljanje bilborda u samoj Srebrenici te najave dolaska članova vlade Republike Srpske u ovaj grad, što je izazvalo posebno ogorčenje. Pored bilborda, vlada entiteta Republika Srpska pozvala je građane da istaknu zastave Srbije kao simbolični izraz otpora prema međunarodnim pokušajima usvajanja rezolucije o genocidu. Ovaj čin bio je praćen porukama i saopštenjima koja su pozivala na jedinstvo i otpor, a najviši toranj u Beogradu, projicirao je rotirajuću poruku: "Nismo genocidan narod." Ova javna manifestacija bila je još jedan od pokušaja da se genocid u Srebrenici redefinira i da se podstakne narativ koji srpski narod prikazuje kao žrtvu međunarodne kampanje stigmatizacije.

Međunarodni kontekst i posljedice

Uprkos intenzivnim naporima i koordiniranoj kampanji protiv usvajanja, Rezolucija o genocidu u Srebrenici je usvojena pred Generalnom skupštinom Ujedinjenih nacija. Ovaj ishod predstavljao je ključni poraz za političke snage iz Republike Srpske i Srbije koje su pokušavale relativizirati ili negirati genocid. Za međunarodnu zajednicu, usvajanje rezolucije bilo je moralno i pravno važan korak, potvrđujući presude međunarodnih sudova koji su događaje u Srebrenici okarakterizirali kao genocid. Time je međunarodni konsenzus o prirodi zločina dodatno učvršćen, usmjeravajući globalnu pažnju na borbu protiv negiranja genocida i zločina protiv čovječnosti.

Sama kampanja protiv rezolucije nije bila uspješna, ali je ostavila duboke i trajne posljedice. Prije svega, ona je dodatno pogoršala političku i društvenu polarizaciju u Bosni i Hercegovini, produbljujući jaz između različitih etničkih grupa. U Republici Srpskoj i Srbiji, narativi negiranja genocida nastavili su dominirati političkom retorikom, čime su onemogućeni ozbiljni koraci ka pomirenju i stvaranju povjerenja među narodima. Kultura negiranja nije ostala ograničena na političke elite, već je prodrla i u šire društvene slojeve, posebno kroz obrazovni sistem i medije. Također, kampanja protiv rezolucije otvorila je put za jačanje nacionalističkih diskursa i revizionističkih interpretacija događaja iz rata u Bosni i Hercegovini, kako u akademskim krugovima, tako i u javnim medijima. Negiranje genocida i dalje se koristi kao sredstvo političke manipulacije, usmjereno na homogenizaciju nacionalnih identiteta i cementiranje ideoloških pozicija koje otežavaju istinsko pomirenje.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

I pored toga što je usvajanje rezolucije bilo važan simbolički i pravni korak, izazovi u vezi s njenom implementacijom i priznavanjem u široj društvenoj svijesti ostaju prisutni. Proces suočavanja s prošlošću i dalje je fragmentiran, a narativi negiranja genocida otežavaju izgradnju zajedničke kulture sjećanja koja bi mogla doprinijeti dugoročnom miru i stabilnosti u regiji.

Zaključak

Kampanja protiv usvajanja Rezolucije o Srebrenici u UN-u otkriva duboko ukorijenjen problem negiranja genocida unutar političkih i medijskih struktura Republike Srpske i Srbije. Ona je bila snažan politički alat korišten za oblikovanje percepcije u javnosti i za očuvanje narativa koji relativizuje zločine počinjene u Srebrenici. U ovoj kampanji su mediji, politički lideri i simboličke akcije igrali ključne uloge. Mediji poput RTRS-a i Srne u Republici Srpskoj te nacionalne televizije u Srbiji konstantno su emitovali sadržaje koji negiraju ili relativiziraju genocid. Narativi koji su se širili preko ovih kanala naglašavali su tezu da je rezolucija dio međunarodne zavjere s ciljem diskreditacije srpskog naroda, a samim tim i činjenica genocida u i oko Srebrenice. Pored toga, političke elite u Srbiji i Republici Srpskoj su aktivno učestvovala u ovoj kampanji. Milorad Dodik i Aleksandar Vučić su najglasnije relativizirali zločine u Srebrenici, izbjegavajući upotrebu termina “genocid” i umjesto toga koristeći izraze poput “veliki zločin” ili “tragedija”. Ovakva retorika bila je usmjerena ka izgradnji slike srpskog naroda kao kolektivne žrtve, dok su krivci za genocid prikazivani kao heroji.

Posebno je bila vidljiva uloga simboličkih akcija, poput postavljanja bilborda sa sloganima “Mi nismo genocidan narod” u Srbiji, Republici Srpskoj, pa čak i u Crnoj Gori. Ovi bilbordi su imali cilj da ojačaju osjećaj kolektivne nevinosti i stvore narativ da je srpski narod meta međunarodne nepravde. Usvajanje rezolucije u Generalnoj skupštini UN-a, uprkos snažnom protivljenju, označilo je značajan korak ka priznavanju istine o genocidu. Ovo je bila važna pobjeda za pravdu, jer je svjetska zajednica stala iza utvrđenih historijskih činjenica, ali i za pomirenje i stabilnost na Balkanu. Kampanja, iako neuspješna u sprječavanju usvajanja Rezolucije, ostavila je dugoročne posljedice. Negiranje genocida ostaje duboko ukorijenjeno u političkom diskursu Republike Srpske i Srbije, dodatno otežavajući procese pomirenja i izgradnje povjerenja među narodima.

Ova situacija jasno pokazuje da je potrebna kontinuirana edukacija i podizanje svijesti o počinjenom genocidu u Srebrenici. Ujedno, važnost međunarodnog pritiska ostaje ključna, kako bi se spriječilo ponavljanje sličnih zločina u budućnosti i osigurao historijski narativ u regiji baziran na utvrđenim činjenicama.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

(NE)PROCESUIRANJE NEGATORA GENOCIDA

Negiranje genocida predstavlja ozbiljan društveni i pravni problem, koji zahtijeva adekvatno zakonodavno regulisanje i primjenu. Genocid, kao jedno od najtežih krivičnih djela prema međunarodnom pravu, ne smije biti predmetom relativizacije ili poricanja. U suprotnom, otvara se prostor za ponovnu viktimizaciju preživjelih, destabilizaciju društvenih odnosa i, u krajnjoj liniji, nove konflikte i ratove. S obzirom na te izazove, posljednjih godina svjedočimo značajnim promjenama u nacionalnim i međunarodnom zakonodavstvu, koje se odnose na sankcionisanje negiranja genocida.

Bosna i Hercegovina je prošla kroz izuzetno težak period devedesetih godina, kada su zločini genocida, ratnih zločina i zločina protiv čovječnosti počinjeni na njenom tlu. Iako su mnogi počinioci procesuirani pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (ICTY), kao i pred domaćim sudovima, negiranje ovih zločina, naročito genocida u Srebrenici, i dalje predstavlja ozbiljan problem.

U cilju suzbijanja tog problema, 2021. godine, u nedostatku političke volje unutar Bosne i Hercegovine, Visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini, je donio dopunu Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, čime je negiranje genocida postalo krivično djelo. Prema tim izmjenama, svako ko javno poriče, minimizira, odobrava ili opravdava genocid, ratne zločine ili zločine protiv čovječnosti, počinjene uskladu sa konačnim presudama međunarodnih ili domaćih sudova, može biti kažnjen zatvorskom kaznom do pet godina. Ova dopuna predstavlja prekretnicu u domaćem zakonodavstvu, jer se po prvi put eksplicitno predviđa sankcionisanje negiranja genocida.

Evropska unija

Negiranje genocida nije samo problem u Bosni i Hercegovini, već i u mnogim drugim zemljama koje su prošle kroz slične tragične događaje. Zbog toga, međunarodna zajednica je u nekoliko navrata pokušala uspostaviti univerzalne standarde za suzbijanje ovog fenomena. Međutim, zakonska regulativa i dalje varira od zemlje do zemlje.

Evropska unija je postavila određene standarde za borbu protiv negiranja genocida kroz Okvirnu odluku Vijeća EU iz 2008. godine,¹³ kojom se predviđa krivična odgovornost za javno poricanje, grubo umanjivanje, odobravanje ili opravdavanje genocida, zločina protiv čovječnosti i ratnih zločina. Međutim, implementacija ove odluke u zakonodavstvo zemalja članica EU-a nije ujednačena. Dok su neke zemlje, poput Njemačke, usvojile stroge zakone protiv negiranja genocida, druge zemlje nisu u potpunosti implementirale ove standarde.¹⁴

Njemačka

Njemačka ima jedan od najstrožijih zakona protiv negiranja genocida, koji se prvenstveno odnosi na negiranje holokausta. Prema njemačkom Krivičnom zakonu, negiranje Holokausta se kažnjava zatvorom do pet godina. Ovaj zakon je temeljno primijenjen i u praksi, što je rezultiralo velikim brojem osuđujućih presuda. Zanimljivo je da njemački zakon obuhvata i negiranje drugih genocida, ali se u praksi najviše odnosi na Holokaust.

Ruanda

Ruanda, zemlja koja je pretrpjela genocid 1994. godine, usvojila je stroge zakone protiv negiranja genocida. Prema ruandskom zakonu, negiranje ili trivijalizacija genocida može rezultirati zatvorskom kaznom do sedam godina. Ruandski zakonodavci su također proširili zakonsku regulativu kako bi obuhvatili i širenje propagande koja opravdava ili umanjuje genocid. Ovi zakoni su naširoko primijenjeni u Ruandi, s obzirom na specifičnu historijsku i društvenu kontekst te zemlje.

Bosna i Hercegovina

Iako su dopune Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine iz 2021. godine značajan korak naprijed, njihova primjena u praksi se suočava s brojnim izazovima. U situaciji gdje su mnogi politički lideri otvoreno negirali, i kontinuirano negiraju genocid u Srebrenici, otežano je provođenje zakona, i podstiče se na dalje polarizacije u društvu.

Dopunom Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, negiranje genocida je integrisano u član 145a,¹⁵ koji sada glasi:

13 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133178>

14 Zbog toga je Komisija u februaru 2021 (države članice su imale obavezu da implementiraju odredbe Okvirne odluke do 2010 godine) odlučila da pošalje službenu opomenu Belgiji, Bugarskoj, Finskoj, Poljskoj i Švedskoj jer njihovi nacionalni zakoni ne transponuju u potpunosti ili tačno pravila EU o borbi protiv rasizma i ksenofobije putem krivičnog prava (Okvirna odluka 2008/913/ JHA).

15 Zakon o dopuni Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Član 1. (Dopuna člana 145a).

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

(1) U Krivičnom zakonu Bosne i Hercegovine (“Službeni glasnik BiH”, br. 3/03, 32/03, 37/03, 54/04, 61/04, 30/05, 53/06, 55/06, 32/07, 8/10, 47/14, 22/15, 40/15 i 35/18), u članu 145a, iza stava (1), dodaju se novi stavovi (2) do (6), koji glase:

“(2) Ko javno podstrekne na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, ako takvo ponašanje ne predstavlja krivično djelo iz stava (1) ovog člana, kaznit će se kaznom zatvora od tri mjeseca do tri godine.

(3) Ko javno odobri, porekne, grubo umanja ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. avgusta 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe osoba ili člana takve grupe, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina.

(4) Kokrivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana izvršitako da javnosti učini dostupnim ili joj distribuira letke, slike ili druge materijale, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje jedne godine.

(5) Ako je krivično djelo iz stava (1) do (3) ovog člana počinjeno na način kojim se može poremetiti javni red i mir ili je prijeteće, zlostavljajuće ili uvredljivo, počinitelac će se kazniti kaznom zatvora od najmanje tri godine.

(6) Kododijeli priznanje, nagradu, spomenicu, bilo kakav podsjetnik ili bilo kakvu privilegiju ili slično osobi osuđenoj pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili imenuje javni objekat kao što je ulica, trg, park, most, institucija, ustanova, općina ili grad, naselje i naseljeno mjesto, ili slično, ili registrira naziv po ili prema osobi osuđenoj pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, ili na bilo koji način veliča osobu osuđenu pravosnažnom presudom za genocid, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.”

(2) Stav (2), koji postaje stav (7), mijenja se i glasi: “(7) Počinitelac krivičnog djela iz stava (1) do (4) ovog člana koji je dužnosnik ili odgovorna osoba ili zaposlenik u instituciji vlasti ili bilo kojem organu koji se finansira putem javnog budžeta, kaznit će se kaznom zatvora od najmanje tri godine.”

Ovim dopunama, u stavu 3., definisan je osnovni oblik krivičnog djela negiranje genocida, kao i privilegovani oblik (stav 6.) i kvalifikovani oblici (stavovi, 4., 5., i 7.) ovog krivičnog djela.

Osim toga, od značaja je i odredba Člana 216.3. Zakona o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine (ZKPBih), koji definiše slučajeve u kojima se donosi naredba o nesprovođenju istrage. U navedenom

članu je definisano da tužilac donosi naredbu da se istraga neće provoditi ako je iz prijave i pratećih spisa očigledno da prijavljeno djelo nije krivično djelo, ako ne postoje osnove sumnje da je prijavljeno lice učinilo krivično djelo, ako je nastupila zastarjelost ili je djelo obuhvaćeno amnestijom ili pomilovanjem, ili ako postoje druge okolnosti koje isključuju krivično gonjenje.

Procesuiranje negiranja genocida u praksi

Optužnica za negiranje genocida

U aprilu 2024. godine, podignuta je optužnica protiv Vojina Pavlovića što je:

“... kao predsjednik Udruženja građana „Istočna Alternativa” od juna mjeseca 2023. godine do 12. jula 2023. godine, odobrio i pokušao opravdati zločin genocida na način da je organizovao održavanje javnog skupa, za koji je izradio plakate na kojima je bilo ispisano: „11. JUL DAN OSLOBOĐENJA SREBRENICE; HVALA VOJSCI REPUBLIKE SRPSKE*, koje plakate je polijepio na području općine Bratunac, koja graniči sa općinom Srebrenica i time ih učinio dostupnim stanovnicima općine Bratunac, kao i svim drugim licima koja borave na području općina Srebrenica i Bratunac u danima prije i oko 11. jula, a koji skup je najavio i kod Ministarstva unutrašnjih poslova Republike Srpske, Policijska stanica Bratunac u ime Udruženja građana Istočna Alternativa”, koji skup je potom i održan dana 11.07.2023. godine na Trgu Miloša Obilića, općina Bratunac u terminu od 19:30 sati, na kojem skupu je Vojin Pavlović držao govor, te je javno reprodukovana nacionalistička muzika, iako mu je bilo poznato da su pred Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju, donesene pravosnažne presude kojima je utvrđeno izvršenje krivičnog djela Genocida nad Bošnjacima na području općine Srebrenica, u kojem izvršenju krivičnog djela je učestvovala Vojska Republike Srpske, pri čemu je bio svjestan da je upravo 11. juli naprijed navedenim presudama označen kao dan izvršenja krivičnog djela Genocida, na koji datum se svake godine održava komemoracija i ukop identifikovanih stradalih žrtava genocida u Srebrenici na kojem se okuplja veliki broj ljudi, te da bi održavanje skupa pod nazivom “11. JUL DAN OSLOBODENJA SREBRENICE; HVALA VOJSCI REPUBLIKE SRPSKE” upravo toga dana moglo potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv bošnjačkog naroda ili pojedinog pripadnika bošnjačkog naroda kao manjinskog povratničkog naroda na teritoriji općina Bratunac i Srebrenica, sa kojom posljedicom je bio saglasan, a što je sve izazvalo uznemirenost i strah dijela stanovnika na tom području, a posebno kod povratnika na području općine Bratunac bošnjačke nacionalnosti ...”

Dakle, odobrio i pokušao opravdati zločin Genocida organizovanjem javnog skupa, javnosti učinio dostupnim plakate za održavanje skupa, a potom na samom skupu javnosti učinio dostupnim video zapise i nacionalističku muziku kojim se odobrava i pokušava opravdati zločin genocida utvrđen pravosnažnim presudama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju i Suda Bosne i Hercegovine, na koji način bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv grupe lica ili člana grupe određene s obzirom na vjeroispovijest i nacionalnu pripadnost, čime je počinio krivično djelo Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti iz člana 145a. stav 3. i stav 4. u vezi sa stavom 3. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine.

U ovom slučaju, Tužilaštvo je ocijenilo da postoji dovoljno dokaza, koji potvrđuju da je Vojin Pavlović ostvario sve elemente bića krivičnoga djela, pa je i optužnica protiv njega potvrđena.

Naredbe o neprovođenju istrage

Do sada je zabilježeno nekoliko slučajeva pokretanja krivičnih postupaka zbog negiranja genocida. U cilju dopune detaljne analize pravosnažnih naredbi o nesprovođenju istraga u pogledu negiranja genocida, u ovom izvještaju obrađene su naredbe donesene nakon objavljivanja Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici 2023. godine.¹⁶ Od kraja maja 2023. godine, do 31.08.2024. godine, donesene su 4 naredbe o neprovođenju istrage za prijavljeno krivično djelo negiranje genocida.

Naredba o neprovođenju istrage br. T20 0 KTA 0020980 21 (10.01.2024.)

Naredba se odnosi na prijavu zaprimljenu putem emaila, kojom se prijavljuje lice, koje je na društvenoj mreži objavilo komentar slijedećeg sadržaja: "...Od danas je formalno na snazi Zakon o negiranju negovida u Srebrenici. Kazna zatvora do 5 godina. Uz iskreno uvažavanje bošnjačkih stradalnika u Srebrenici, kao potomak žrtava istinskog jasenovačkog genocida i za slobodu izražavanja kažem: ... U Srebrenici nije bilo genocida."

Prijavljeni je prilikom davanja izjave u Državnoj Agenciji za istrage i zaštitu izjavio da "...da nije imao namjeru da potiče ili širi mržnju prema bilo kome, a posebno ne prema nevinim žrtvama iz građanskog rata u BiH, odnosno bivšoj Jugoslaviji. U pomenutoj objavi je apostrofirao da iskazuje iskreno uvažavanje bošnjačkih stradalnika u Srebrenici, uz apsolutno suosjećanje sa njihovim porodicama.

¹⁶ Za analizu prethodnog perioda, pogledati Izvještaj o negiranju genocida u Srebrenici 2023, i Gačanica, L. (2022). Analiza pravosnažnih naredbi o nesprovođenju istraga Tužilaštva Bosne i Hercegovine. Dostupno na <https://detektor.ba/wp-content/uploads/2023/02/ANALIZA-I-Pravosnaznih-naredbi-o-nesprovođenju-istraga-Tuzilastva-Bosne-i-Hercegovine-Lejla-Gacanica.pdf>

Kao novinar i javni radnik soje mišljenje iznosi u kontekstu slobode izražavanja garantovane Konvencijom o ljudskim pravima, koje su implementirane i u našem zakonodavstvu, i to bez namjere vrijeđanja bilo koga... Naveo je da iskreno saosjeća sa žrtvama svih zločina, te da je prije tri godine lično položio cvijeće u KRavici u Ptočarima, kao i da se upisao u knjigu žalosti srebreničkih žrtava...”

Tužilaštvo smatra da, “... na osnovu gore izloženog proizilazi da se radnje prijavljenog ne mogu podvesti pod biće krivičnog djela Izazivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, razdora i netrpeljivosti iz člana 145a KZ BiH, odnosno da je isti s namjerom i objavom na privatnom portalu javno odobrio, porekao, grubo umanjio ili pokušao opravdati zločin genocida, a usmjeren protiv grupe osoba ili člana grupe i to na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe osoba ili člana takve grupe...” Nadalje, Tužilaštvo BiH smatra da “... objava kada se posmatra sa aspekta postojanja bitnih elementa koji čine biće krivičnog djela iz člana 145a KZ BiH ista ne dostiže potreban i dovoljan nivo koji bi objektivno bio pogodan da prouzrokuje, proizvede i rasplamsa podjele i mržnju. Dovodeći navedeno u vezi sa činjenicom da predmetna objava ukazuje na lični stav pojedinca, da je izražena na privatnom profilu, koji posjećuju lica koja žele i koji nije od javnog značaja i ograničen krug ljudi, sa kojom su upoznati putem društvenih mreža, to je odlučeno da se dalja istraga neće voditi i donesena odluka kao u dispozitivu naredbe.

Naredba o neprovođenju istrage br. T20 0 KTA 0024322 23 (01.02.2024.)

Naredba se odnosi na prijavu u odnosu na dvije osobe, koje su na dva korisnička profila na mrežama objavili slijedeće sadržaje:

- a. Objava na kojoj se nalazi fotografija većeg broja mrtvačkih kovčega (tabuta) preko koje je stavljen znak “X” i natpis na ćirilicom pismu “NAJVEĆA LAŽ 20. VEKA. NIJE SE DESILO”.
- b. Objava na kojoj se nalazi fotografija većeg broja ljudi u vojnoj uniformi, zastava BiH u donjem uglu fotografije sa natpisom “Srebrenica, juni 1995. NENAORUŽANI, žene, djeca, starci.”

Cijeneći fotografiju iz objave a., odnosno objavu, Tužilaštvo BiH konstatuje da: “... izuzev što je nesporno utvrđeno da je ista objalijena u u navedenoj formi, da se ne može zaključiti na što se lice koje je istu objavilo referira, na koji način konkretno navodeći da je nešto laž zapravo misli i referira na genocid u Srebrenici..., utvrđeno je da se na fotografiji nalazi veliki broj mrtvačkih sanduka- tabuta u kojima se ukopavaju preminuli pripadnici islamske vjeroispovijesti, ali obzirom da na fotografiji nema nikakvih oznaka lokacije, niti je na fotografiji vidljiv bilo koji geografski, historijski ili koji drugi

znak koji bi mogao ukazati da su ti tabuti poredani u Srebrenici, da se odose na kolektivnu dženazu stradalih u genocidu u Srebrenici koja se svake godine 11. jula održava u Srebrenici u Memorijalnom centru, niti je autor komentara u tekstualnom dijelu ukazao da konkretno kada kaže da je nešto laž misli na srebrenički genocid, na koji način bi negirao genocid u smislu odredbe relevantnog člana zakona...” Nadalje, Tužilaštvo BiH je cijeno da se objava ni datumski- vremenski nije mogla povezati sa događajima vezanim za genocid u Srebrenici...

Što se tiče objave b., Tužilaštvo BiH smatra da “...u konkretnom također nisu pronađeni bitni elementi bića krivičnog djela iz člana 145a. stav 3. Krivičnog Zakona Bosne i Hercegovine, jer u konkretnom je očigledno i nesporno da se na fotografiji nalaze vojnici određene vojne formacije neke vojske (moguće Armije BiH), te da lokalitet, sastav jedinica, vrijeme nastanka fotografije nisu potvrđeni, već se na istoj nalazi samo komentar korisnika profila kako je to ranije navedeno. Također, tužilac je koristeći se ranije stečenim znanjem i primljenim informacijama svjestan da lica koja negiraju genocid u Srebrenici često svoj stav brane tezom da u istom nisu stradali civili, žene djeca i starija lica, te je nesporno da je lice koje koristi profil na način kako je objavio također eventualno imao namjeru da negira sastav populacije koja je stradala u genocidu u Srebrenici, ali međutim takvim radnjama autor nije ostvario biće elementa krivičnog djela u smislu da je genocid u Srebrenici odobrio, porekao ili grubo umanjio. Obzirom na navedeno, cijeno je da li je ovakvom objavom učinjen pokušaj pravdanja zločina genocida u Srebrenici, međutim kako se u vremenskoj oznaci na komentaru navodi mjesec „juni”, te kako se genocid ili ubistvo civila ni na koji način ne odnosi, nije bilo moguće sa sigurnošću utvrditi da je u konkretnom slučaju lice koje je postavilo komentar referiralo na genocid u Srebrenici...”

Pri ocjeni prijave i pratećih spisa, u obzir je uzeto i Rješenje Suda Bosne i Hercegovine u kojem se navodi: Ovdje se ukazuje na lični stav osumnjičenog, izražen na privatnom profilu društvene mreže koji posjećuju lica koja žele (krug prijatelja) a koji prostor nije od javnog značaja... Nadalje se navodi vezano za identitet i uznemirenje javnosti, a što se može primijeniti i na poticanje nasilja i mržnje: “...u kontekstu samog statusa osumnjičenog kao ličnosti, iz dokaza Tužilaštva, Sud nije mogao tvrditi da je osumnjičeni javna, eminentna ličnost čiji bi stavovi objavljeni na društvenoj mreži uopće mogli dovesti do objektivnog uznemirenja i straha stanovnika na području BiH, a samim tim i izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje, razdora i netrpeljivosti. Naime, kod ovog krivičnog djela je bitno obazrivo postupati, te ne dopustiti da se kao isto kvalifikuju lična mišljenja ograničenog značaja, jer se time devalvira samo krivično djelo, koje za svrhu postojanja ima inkriminisanje radnji puno većeg značaja, bilo kroz modus operandi, bilo kroz značaj lica koje isto čini...”

I u ovom slučaju, Tužilac nije našao dokaze da je realizirano biće krivičnog djela, zbog čega je donio Naredbu o neprovođenju istrage.

Naredba o neprovođenju istrage br. T20 0 KT 0021053 21 (18.12.2023.)

Postupajući po prijavi negiranja genocida u Srebrenici, zbog toga što je na svom profilu objavljivao slike i veličao Ratka Mladića, Radovana Karadžića i četnički pokret, te ubrzo nakon toga, oko godišnjice genocida u Srebrenici postavio objavu kojom negira genocid u Srebrenici.

Postupajući po prijavi, Tužilaštvo BiH u ovoj Naredbi konstatuje: "...da u konkretnom krivičnom predmetu, Tužilaštvo BiH nije pribavilo podatke ni putem međunarodne pravne pomoći, a niti operativnim mjerama i radjama nadležnih policijskih agencija u Bosni i Hercegovini, kojima bi na nesumnjiv način utvrdilo da je lice, koje je na društvenoj mreži dijelilo statute koji se kose sa članom 145a. KZ BiH..." Nadalje, za Tužilaštvo BiH nije sporno "... da je svjedok prilikom davanja izjave izvršio tzv.

screenshot objava, ali izuzev što potkrijepljuje navode njegove prijave, takvi materijali nemaju potrebnu dokaznu snagu koja bi uslovala bilo koju drugačiju odluku od one u izreci... Objave koje su prijavijene i čiji su screenshot-ovi priloženi uz izjavu imaju elemente bića krivičnog djela za koje je prijavljen, ali Tužilaštvo BiH se rukovalo činjenicom da kada nema dovoljno dokaza koji ukazuju da je neka činjenica ili okolnost van razumne sumnje razjašnjena, ima se cijeliti in favorem prijavljenog/ osumnjičenog/ optuženog lica.

Tužilac je u ovom slučaju okončao istragu, jer je za Tužilaštvo BiH potpuno jasno da nije moguće nesporno utvrditi da je lice kojeg svjedok identifikuje, objavio i na taj način negirao ili umanjio genocid u Srebrenici.

Naredba o neprovođenju istrage br. T20 0 KT 0024604 23 (30.07.2024.)

Ova naredba donesena je iz razloga što je Tužilaštvo BiH o istoj stvari "... već donijelo Naredbu o neprovođenju istrage, iz razloga jer prijavljeno djelo nije kazneno djelo. Obzirom da se ovdje radilo o novom kaznenom predmetu, formiranom na osnovu identične kaznene prijave, Naredba o neprovođenju istrage u odnosu na prijavljeno lice je donesena iz razloga jer postoje druge okolnosti koje isključuju kazneno gonjenje.

Osvrt na pravne argumente za naredbe o neprovođenju istrage

Podsjećanja radi, zakonska definicija koja propisuje krivično djelo negiranje genocida glasi (Član 145a.3. KZBIH):

... (3) Ko **javno** odobri, porekne, grubo umanji ili pokuša opravdati zločin genocida, zločin protiv čovječnosti ili ratni zločin utvrđen pravosnažnom presudom u skladu s Poveljom Međunarodnog vojnog suda pridruženom uz Londonski sporazum od 8. avgusta 1945. ili Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju ili Međunarodnog krivičnog suda ili suda u Bosni i Hercegovini, a usmjereno je protiv grupe osoba ili člana grupe određene s obzirom na rasu, boju kože, vjeroispovijest, porijeklo ili nacionalnu ili etničku pripadnost, i to **na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenu protiv takve grupe osoba ili člana takve grupe**, kaznit će se kaznom zatvora od šest mjeseci do pet godina. Gore prikazane naredbe o neprovođenju istrage, naročito su se ticale dva elementa bića krivičnog djela i to da učinitelj u poduzimanju zakonom definisanih radnji učinjenja treba da djeluje “javno”, te da, kumulativno, treba da djeluje “na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjereno protiv jasno određene grupe ili člana takve grupe”.

Kada je u pitanju javno djelovanje, Tužilaštvo se poziva na Rješenje Suda Bosne i Hercegovine, u kojem se navodi: “...Ovdje se ukazuje na lični stav osumnjičenog, izražen na privatnom profilu društvene mreže koji posjećuju lica koja žele (krug prijatelja) a koji prostor nije od javnog značaja... “ (T20 0 KTA 0024322 23). Osim toga, Tužilaštvo ukazuje i na činjenicu da “...objava ukazuje na lični stav pojedinca, da je izražena na privatnom profilu, koji posjećuju lica koja žele i koji nije od javnog značaja i ograničen krug ljudi, sa kojom su upoznati putem društvenih mreža...”. to je odlučeno da se dalja istraga neće voditi (T20 0 KTA 0020980 21).

Iz rečenog proizilazi da je za izbjegavanje krivične odgovornosti za negiranje genocida sasvim dovoljno poduzeti sve radnje učinjenja, ali na svom ličnom, i.e. privatnom profilu. Pri tome ostaje nejasno zašto se iznošenje stavova na ličnom profilu ne smatra javnim djelovanjem. Nadalje, nejasno je koji je to broj ljudi, pratilaca na društvenim mrežama, dostatan, na osnovu kojega bi tužilac mogao donijeti zaključak da se ne radi o “ograničenom broju ljudi”. Osim toga, nije jasno na osnovu kojih kriterija se ocjenjuje da li je neki privatni profil ili stav izražen na tom profilu od “javnog značaja”. Nadalje, nejasno je zašto se insistira na tome da se radi o “ličnom stavu”, kada zakonska odredba ne ograničava primjenu samo na stavove koji nisu lični. Negiranje genocida će, u pravilu, biti lični stav, i kao takav se želi zabraniti. Osim toga, krivično pravo po svojoj suštini i jeste pravo u kojem važe pravila o individualnoj krivičnoj odgovornosti, što podrazumijeva odgovornost za lična

djela. Ovo su pitanja na koja će sudska praksa morati ponuditi odgovore u narednom periodu.

Kada je u pitanju način učinjenja djela, KZBIH definiše da djelo treba biti izvršeno na način koji bi mogao potaknuti na nasilje ili mržnju usmjerenom protiv jasno određene grupe ili člana takve grupe.

S tim u vezi, Tužilaštvo, opet se pozivajući na Rješenje Suda Bosne i Hercegovine, konstatuje da "...nadalje se navodi vezano za identitet i uznemirenje javnosti, a što se može primijeniti i na poticanje nasilja i mržnje ... u kontekstu samog statusa osumnjičenog kao ličnosti, iz dokaza Tužilaštva, Sud nije mogao tvrditi da je osumnjičeni javna, eminentna ličnost čiji bi stavovi objavljeni na društvenoj mreži uopće mogli dovesti do objektivnog uznemirenja i straha stanovnika na području BiH, a samim tim i izazivanja nacionalne, rasne i verske mržnje, razdora i netrpeljivosti." U objašnjenju ovog stava, Sud je mišljenja da "...kod ovog krivičnog djela je bitno obazrivo postupati, te ne dopustiti da se kao isto kvalifikuju lična mišljenja ograničenog značaja, jer se time devalvira samo krivično djelo, koje za svrhu postojanja ima inkriminisanje radnji puno većeg značaja, bilo kroz modus operandi, bilo kroz značaj lica koje isto čini..." (T20 0 KTA 0024322 23).

Na drugom mjestu (T20 0 KT 0021053 21), Tužilaštvo ukazuje na još jedan stav Suda Bosne i Hercegovine, koji glasi: "... U tom smislu, Sud naročito ukazuje da Tužilaštvo kroz dostavljene dokaze nije dokazivalo činjenice koje bi se odnosile na element javnosti, tačnije efekat koji je navedena objava prouzrokovala u javnosti, kao što su vidljivost navedene objave, u smislu javnosti profila osumnjičenog, brojnosti njegovih pratilaca, vremenski period u kojem je ista bila vidljiva i kojem broju osoba, kao i statusa / položaja osumnjičenog u društvu, koji bi bio relevantan za procjenu efekta koje bilo koja objava konkretnog osumnjičenog ima u javnoj sferi, a u cilju procjene podobnosti..."

Na osnovu rečenog, potpuno je nejasno zašto se primjena ovog člana reducira samo na određene ličnosti (određenog statusa ili položaja, eminentne ličnosti), ličnosti koje imaju veći broj pratilaca na društvenim mrežama, te zašto bi ocjena načina učinjenja zavisila od toga koliko ljudi je tu objavu vidjelo i koliko dugo je objava bila vidljiva. Ovdje valja napomenuti da krivično djelo može učiniti bilo ko (bez obzira na status i položaj), kao i da vrijeme djelovanja nije element bića krivičnog djela.

KADA SE OBJAVA NA PRIVATNOM PROFILU MOŽE SMATRATI JAVNOM?

Imajući u vidu sve što je rečeno u prethodnom dijelu izvještaja, očigledno postoji potreba da se otvori rasprava na temu “kada se objava na privatnom profilu može smatrati javnom?” Objava na privatnom profilu društvene mreže može se smatrati “javnim” nastupanjem u nekoliko specifičnih situacija, zavisno od pravnog okvira, pravnih presedana i konteksta slučaja. Pitanje “javnosti” u online prostoru odnosi se na to koliko je sadržaj dostupan i vidljiv trećim licima. U nastavku su objašnjene ključne situacije kada privatne objave mogu postati javne, podržane relevantnim naučnim radovima i istraživanjima.

1. Pristup ima šira publika

Iako je profil tehnički označen kao “privatan”, ako je broj prijatelja, sljedbenika ili pratilaca velik, sud može zaključiti da objava nije stvarno “privatna”. U takvim slučajevima, sudovi mogu zaključiti da, iako je postavljena na privatnom profilu, objava postaje javno dostupna zbog velike publike kojoj je pristupačna. Ovo je posebno slučaj na platformama poput Facebooka, Instagrama, TikTok-a, i drugih, gdje korisnici često imaju stotine, ako ne i hiljade “prijatelja” (v. Fuchs, 2014). Prema Boyd (2014), granice između privatnog i javnog na društvenim mrežama su porozne, što znači da veći broj pratilaca može učiniti privatni profil de facto javnim. Pitanje razumijevanje pojmova “velika publika” ili “veći broj” je pitanje koje, još uvijek traži objašnjenje i sudovi u Bosni i Hercegovini će mu se morati ozbiljno posvetiti u narednom period.

2. Objava se dijeli ili repostuje

Čak i ako je objava prvobitno postavljena na privatnom profilu, ako je podijeljena ili repostovana od strane drugih korisnika, postaje javno dostupna. U takvim situacijama, autor gubi kontrolu nad distribucijom sadržaja. Nissenbaum (2010) objašnjava da, u digitalnom okruženju, «kontekstualni integritet» privatnosti često biva narušen kada drugi dijele privatni sadržaj bez pristanka autora. Time, originalna privatna objava postaje javna, budući da ju je teško zadržati unutar prvobitno predviđene publike.

3. Nema efektivne zaštite privatnosti

Ako korisnik nema dovoljno rigorozno podešene postavke privatnosti na profilu (npr. omogućeno je da prijatelji prijatelja ili šira publika može vidjeti sadržaj), tada objave mogu biti smatrane javnim. Solove (2007) ističe da loše podešene postavke privatnosti ili njihovo ignorisanje može dovesti do toga da se privatni sadržaji smatraju javnim, posebno ako su vidljivi velikom broju ljudi. Ovaj

fenomen često se dešava zbog nedovoljne edukacije korisnika o sigurnosnim postavkama na društvenim mrežama (Stutzman, Gross & Acquisti, 2012).

4. Sadržaj je dostupan putem pretrage

Ako objava ili profil nisu ograničeni, a sadržaj se može naći putem pretraživača ili društvene mreže, objava se smatra javnom. Boyd (2014) naglašava kako algoritmi društvenih mreža često omogućavaju lakši pristup privatnim objavama, dok Papacharissi (2010) dodaje da korisnici često nisu svjesni koliko su njihove objave zapravo vidljive zbog složenih postavki privatnosti.

5. Kontekst objave ima javni značaj

Ako sadržaj objave ima utjecaj na javni interes, kao što su političke izjave, govori mržnje, negiranje genocida ili drugi komentari od šireg društvenog značaja, sudovi mogu procijeniti da objava, bez obzira na postavke privatnosti, ima elemente javnog nastupanja. Zuboff (2019) ističe da određene vrste sadržaja na društvenim mrežama, iako privatno objavljene, mogu imati širi uticaj na društvo i biti tretirane kao javne zbog svog političkog ili društvenog značaja. Ova situacija je posebno relevantna u kontekstu pravnih sporova vezanih za govor mržnje ili negiranje genocida na društvenim mrežama (Balkin, 2014).

6. Namjera autora

Sudovi također mogu razmatrati namjeru autora objave. Ako je svrha objave da dostigne širu publiku, npr. radi mobilizacije javnog mišljenja ili širenja određenih informacija, sud može smatrati da je objava javno nastupanje, bez obzira na to gdje je prvobitno postavljena. Prema Cohen (2012), autorova namjera može igrati ključnu ulogu u definisanju javnog nastupanja, naročito ako objava ima za cilj političku ili društvenu mobilizaciju. Čak i ako je profil postavljen kao privatni, ako autor aktivno koristi platformu za širenje ideja široj zajednici, objava se može smatrati javnom.

7. Neovlašteno snimanje ili snimci ekrana (screenshot-ovi)

Čak i ako je objava napravljena na privatnom profilu, postoji rizik da neko iz publike napravi snimku ekrana (screenshot) ili snimi video sadržaj i dalje ga distribuira bez pristanka i bilo kakve kontrole autora. Na ovaj način, sadržaj koji je inicijalno možda i bio predviđen za ograničenu publiku može brzo postati viralan i dostupan široj javnosti. Prema Soloveu (2007), jednom kada je privatni sadržaj snimljen i podijeljen bez dozvole, gubi se prvobitna namjera privatnosti. Fuchs (2014) također naglašava da društvene mreže omogućavaju lako širenje sadržaja, čime se povećava rizik od narušavanja privatnosti putem snimki ili drugih oblika neovlaštene distribucije.

8. Korištenje privatnih objava kao dokaz u pravnim sporovima

Objave na privatnim profilima mogu se koristiti kao dokaz u pravnim slučajevima, čime postaju javno dostupne tokom sudskog procesa. Na primjer, u slučajevima razvoda, radnih sporova, ili krivičnih istraga, privatne objave na društvenim mrežama mogu se, u određenim situacijama, koristiti kao dokaz pred sudom, što ih čini javnim dokumentima. Balkin (2014) ističe kako su pravni sistemi sve više usmjereni na korištenje digitalnih tragova kao dokaza, uključujući privatne objave na društvenim mrežama. Na taj način, čak i privatne objave mogu postati dostupne široj javnosti kroz sudski postupak.

9. Algoritmi društvenih mreža koji olakšavaju širenje sadržaja

Društvene mreže koriste algoritme za predlaganje sadržaja korisnicima, što može dovesti do toga da se objava koja je namijenjena ograničenoj publici pojavi pred širim krugom ljudi. Boyd (2014) i Papacharissi (2010) napominju da algoritmi često dovode do nepredvidivih rezultata kada je u pitanju vidljivost objava. Iako korisnik možda nije namjeravao da objava bude javna, algoritmi mogu preporučiti njegov sadržaj većem broju korisnika, što u praksi čini objavu javno dostupnom.

10. Sudska praksa redefiniše granice privatnog i javnog

Sudska praksa može redefinisati šta se smatra privatnim ili javnim na društvenim mrežama. Na primjer, ako sud odluči da određena objava ima elemente javnog interesa, čak i ako je postavljena na privatnom profilu, ona može biti tretirana kao javna. Zuboff (2019) ističe da sudska praksa često prati tehnološki razvoj, i kako društvo sve više zavisi od društvenih mreža, granice između privatnog i javnog postaju sve zamagljenije. Ova situacija je posebno relevantna u kontekstu krivičnih postupaka koji se vode po prijavama za govor mržnje ili negiranje genocida, gdje objave na privatnim profilima mogu imati širi javni značaj.

Zaključak

Granice između privatnog i javnog na društvenim mrežama postale su izuzetno zamagljene, a situacije u kojima privatne objave mogu postati javne su brojne. Kao što je ovdje analizirano, širenje sadržaja putem repostova, veći broj pratilaca, neovlaštene snimke ekrana, te algoritmi koji šire sadržaj daleko izvan prvobitne publike, sve su to faktori koji doprinose javnoj vidljivosti privatnih objava. Dodatno, sudska praksa i upotreba privatnih objava kao dokaza u sudskim postupcima dodatno potvrđuju kako se privatnost može lako narušiti u digitalnom dobu.

U tom smislu, sudovi u Bosni i Hercegovini će, kroz sudsku praksu, morati uložiti ozbiljan napor u definisanju pojma “javno” u kontekstu krivičnog djela negiranja genocida. Sa druge strane, tužilaštva moraju uložiti veći napor u prikupljanju dokaza i ispitivanju svih gore navedenih elemenata, kako bi sa što većom sigurnošću mogli zauzeti stav da li neka objava predstavlja javno odobravanje, poricanje, grubo umanjivanje ili pokušaj opravdavanja zločin genocida. Puko pozivanje na stav Suda, koji nije u skladu sa potpunim razumijevanjem funkcionisanja i potencijala društvenih mreža i na njima prezentiranih objava, čak i kad su prezentirane na tzv. privatnim profilima, nije i ne može biti dostatno za konstataciju da nije ostvaren element bića krivičnog djela „javno“.

IZAZOVI I PERSPEKTIVE - ZAKLJUČAK

Unatoč zakonskim rješenjima, negiranje genocida ostaje prisutno u Bosni i Hercegovini, ali i šire. Jedan od ključnih izazova u borbi protiv ovog fenomena je balansiranje između zaštite slobode govora i potrebe za sankcionisanjem negiranja genocida. Sloboda govora je osnovno ljudsko pravo koje je zaštićeno mnogim međunarodnim konvencijama i zakonima. Međutim, kada sloboda govora postane sredstvo za širenje mržnje i negiranje historijskih istina, u ovom slučaju genocida, može i mora se suočiti s pravnim ograničenjima.

Uvažavajući činjenicu da bi neadekvatno primjenjivanje zakona moglo dovesti do cenzure i gušenja slobode izražavanja, naročito kada se radi o izjavama koje možda nisu nužno namjerno zlonamjerne, već mogu biti rezultat neinformiranosti ili nedostatka obrazovanja, potrebno je pažljivo razmatranje svakog slučaja prilikom primjene zakona, kako bi se osigurala zaštita pravde, a istovremeno očuvala osnovna ljudska prava.

Poseban izazov predstavlja međunarodna dimenzija problema. Negiranje genocida često prelazi nacionalne granice, posebno u eri globalne komunikacije i interneta. Zbog toga, međunarodna saradnja je ključna za efikasno suzbijanje ovog fenomena. Zemlje koje nemaju specifične zakone protiv negiranja genocida trebale bi razmotriti usvajanje takvih zakona, kako bi se osigurala sveobuhvatna borba protiv ovog problema na globalnom nivou.

Činjenica da navedeno krivično djelo ne postoji u zakonodavstvu drugih država, već se pojavila kao problem u procesuiranju negiranja genocida u Bosni i Hercegovini. Naime, Tužilaštvo BiH je bilo suočeno sa otežanim prikupljanjem dokaza u situaciji kada uputilo zamolnicu za pružanje međunarodne pravne pomoći nadležnim organima jedne države, a koja se odnosila na dostavu kompletne kopije postojećih i obrisanih podataka korisničkih računa na jednoj društvenoj mreži. Zamoljena država je odgovorila da su zaključili da predmetno ponašanje ne predstavlja krivično djelo kažnjivo kaznom zatvora od više od jednu godinu, zbog čega su odbili izvršenje zamolnice (T20 0 KTA 0024322 23).

Efikasna primjena zakona zahtijeva adekvatne resurse i kapacitete za istraživanje i procesuiranje krivičnih djela negiranja genocida. Pravosudni sistem u Bosni i Hercegovini često se suočava s ograničenim budžetima i nedostatkom ekspertize u pojedinim oblastima. To može otežati sposobnost pravosudnih organa da efikasno prikupljaju dokaze, vode istrage i provode suđenja. Nedostatak resursa može dovesti do kašnjenja u procesima, nedostatka stručnosti u radu na ovim specifičnim slučajevima, te neadekvatne zaštite svjedoka i žrtava. Efikasna primjena zakona stoga zahtijeva povećanje budžeta i obuku kadrova kako bi se osigurala pravda za sve pogođene.

Jedan od ključnih izazova u procesuiranju krivičnih djela negiranja genocida je prikupljanje i očuvanje dokaza. Negiranje genocida često se odvija kroz javne izjave, članke u medijima i postove na društvenim mrežama. Ovi izvori mogu biti teški za dokumentiranje i verifikaciju, naročito kada se radi o anonimnim izvorima ili informacijama koje su šifrirane.

Istražitelji se često suočavaju s problemima u identifikaciji i osiguravanju relevantnih informacija. Prikupljanje dokaza može biti otežano zbog različitih tehnologija, jezika i pristupa informacijama, što zahtijeva specijalizirane metode i resurse za efikasno istraživanje i dokumentiranje ovih djela.

Negiranje genocida ima dubok utjecaj na žrtve i preživjele. Kada se genocid negira, žrtve osjećaju dodatnu bol i nepravdu, jer se njihova patnja ne priznaje. Ovaj osjećaj nepravde može dodatno pogoršati traume i otežati proces rehabilitacije i pomirenja.

Za pravosudni sistem je od ključne važnosti da uzme u obzir ove emocionalne i psihološke aspekte prilikom procesuiranja slučajeva negiranja genocida. Efikasno procesuiranje može pomoći u obnavljanju povjerenja žrtava u pravdu i društvo, te doprinosi procesu pomirenja.

Povećanje svijesti i obrazovanje o genocidu i njegovom negiranju igraju ključnu ulogu u prevenciji i suzbijanju ovih krivičnih djela. Edukacija o prošlosti i negiranju genocida može pomoći u stvaranju društvenog konsenzusa o važnosti priznavanja istine i pravde. Također, obrazovne inicijative mogu igrati važnu ulogu u sprječavanju širenja poruka mržnje i negiranja u budućnosti.

Obrazovni programi trebaju biti usmjereni na sve segmente društva, uključujući mlade generacije, kako bi se promicala istina i pravda. Uključivanje historije i pravde u obrazovni sistem može doprinijeti stvaranju društva koje je informirano i osjetljivo na pitanja ljudskih prava i pravde.

Politički utjecaji često mogu otežati primjenu zakona. Bosna i Hercegovina je politički podijeljena zemlja sa složenim etničkim i političkim odnosima. U takvom okruženju, zakoni koji se odnose na osjetljive teme kao što je genocid mogu biti predmet političkih manipulacija i zloupotreba. Ova situacija može dovesti do neadekvatne primjene zakona i povećati nepovjerenje u pravosudni sistem.

Negiranje genocida u Bosni i Hercegovini predstavlja duboko ukorijenjen problem koji zahtijeva pažljivu i sveobuhvatnu pravnu reakciju. Postojeći zakon je važan korak naprijed u borbi protiv negiranja genocida i zaštiti sjećanja na žrtve, ali njegova primjena nije bez izazova.

Kako bi se osigurala pravda i spriječilo dalje narušavanje dostojanstva žrtava, potrebno je kontinuirano raditi na jačanju pravosudnog sistema, obrazovanju javnosti, i jačanju međunarodne saradnje. Uspjeh u borbi protiv negiranja genocida ovisi o zajedničkim naporima svih društvenih aktera, uključujući pravosudne organe, obrazovne institucije, medije i međunarodnu zajednicu.

Jedino kroz dosljednu primjenu zakona, edukaciju i poštovanje pravnih i etičkih standarda možemo osigurati da se genocid nikada ne zaboravi, niti negira, te da se pravda zadovolji za sve žrtve i njihove porodice.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

PREPORUKE

Jačanje institucionalnih kapaciteta

Za unapređenje procesa procesuiranja krivičnih djela negiranja genocida, ključno je jačati institucionalne kapacitete pravosudnog sistema. Ovo uključuje povećanje budžeta za pravosudne institucije, obuku kadrova i unapređenje tehnologije za prikupljanje i analizu dokaza. Ova ulaganja će omogućiti efikasnije istraživanje i procesuiranje slučajeva, te osigurati pravdu za žrtve.

Osiguranje političke neovisnosti

Potrebno je kontinuirano raditi na osiguranju političke neovisnosti pravosudnog sistema. To znači jačanje pravne i institucionalne autonomije pravosudnih tijela kako bi se smanjio utjecaj političkih faktora na odluke o procesuiranju. Također, važno je osigurati da pravosudni organi rade u interesu pravde, a ne političkih ciljeva.

Promocija obrazovanja i podizanje svijesti

Povećanje obrazovanja i svijesti o genocidu i njegovom negiranju može igrati ključnu ulogu u sprječavanju ovih krivičnih djela. Obrazovni programi trebaju biti usmjereni na sve segmente društva, uključujući mlade generacije, kako bi se osiguralo da se sjećanje na genocid očuva i da buduće generacije budu svjesne važnosti priznavanja i poštivanja historijskih činjenica. Edukacija bi trebala obuhvatiti i razumijevanje pravnih posljedica negiranja genocida, kao i razvijanje kritičkog mišljenja koje može prepoznati i odbaciti pokušaje revizionizma i manipulacije činjenicama.

Uloga medija u prevenciji negiranja genocida

Mediji igraju ključnu ulogu u formiranju javnog mnijenja i mogu biti moćan alat u borbi protiv negiranja genocida. Odgovorno novinarstvo, koje se temelji na tačnim i provjerenim informacijama, može pomoći u razotkrivanju pokušaja negiranja genocida i u podizanju svijesti o važnosti priznanja i pravde.

Međutim, mediji mogu također biti instrument manipulacije, posebno u politički osjetljivim situacijama. Zbog toga je važno da mediji budu obučeni i svjesni svoje uloge u sprječavanju širenja dezinformacija i negiranja genocida. Saradnja između pravosudnih institucija i medija može doprinijeti boljem informiranju javnosti o pravnim aspektima borbe protiv negiranja genocida, kao i o važnosti očuvanja sjećanja na žrtve.

Međunarodna podrška i saradnja

Borba protiv negiranja genocida u Bosni i Hercegovini nije samo domaći zadatak, već zahtijeva i međunarodnu podršku i saradnju. Međunarodne organizacije, poput Ujedinjenih naroda, Evropske unije i raznih nevladinih organizacija, mogu pružiti ključnu podršku u obliku tehničke pomoći, obuke, i finansijske podrške za projekte usmjerene na borbu protiv negiranja genocida.

Također, međunarodna saradnja može pomoći u procesu prikupljanja dokaza i procesuiranja počinitelja koji se nalaze izvan granica Bosne i Hercegovine. Interpol i drugi međunarodni organi mogu igrati važnu ulogu u lociranju i izručenju osumnjičenih za negiranje genocida koji se skrivaju u drugim zemljama.

Pravni i etički okvir za zaštitu slobode izražavanja

Kako bi se izbjegle zloupotrebe i osiguralo da zakon ne bude korišten kao sredstvo za gušenje slobode izražavanja, potrebno je razviti jasan pravni i etički okvir koji će precizno definisati granice između slobode govora i negiranja genocida. Ovo uključuje precizne pravne definicije, sudske presedane i jasne smjernice za pravosudne organe u primjeni zakona.

Sudovi trebaju imati jasne kriterije prema kojima će procjenjivati je li neka izjava ili djelo zaista negiranje genocida ili se radi o legitimnom izražavanju mišljenja. Pravna teorija i praksa trebaju ponuditi dovoljno prostora za tumačenje zakona na način koji štiti i slobodu govora i dostojanstvo žrtava genocida.

Definisanje pojmova

Pravosudne institucije i akademska zajednica u Bosni i Hercegovini će, kroz komparativne analize i sudsku praksu, trebaju uložiti ozbiljan napor u definisanju pojma "javno" u kontekstu krivičnog djela negiranja genocida.

AUTORI I SARADNICI

Urednik i autor

Almir Maljević, Prof. Dr, redovni je profesor na Fakultetu za kriminalistiku, kriminologiju i sigurnosne studije, Univerziteta u Sarajevu. Diplomirao je na Fakultetu kriminalističkih nauka u Sarajevu, magistrirao na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Mostaru. Doktorske studije završio je na Pravnom fakultetu Albert Ludwigs Univerziteta u Freiburgu i. Br. i Max-Planck Institutu za strano i međunarodno krivično pravo (Freiburg i. Br., Njemačka). Autor je većeg broja naučnih radova iz krivičnog prava i kriminologije, koji su objavljeni na našim jezicima, engleskom, njemačkom i japanskom jeziku.

Autori

Edin Ikanović je diplomirani pravnik s velikim iskustvom u istraživanju i zagovaranju ljudskih prava. Četiri godine radio je kao istraživač na online platformi za provjeru tačnosti informacija i dezinformacija u javnom prostoru Bosne i Hercegovine, "Raskrinkavanje". Učestvovao je u brojnim inicijativama usmjerenim na prava povratničke populacije, o čemu je pisao analize i tekstove za medije poput "Oslobođenja" i "Al Jazeera Balkans". Bio je uključen u inicijative koje su se bavile pitanjem pristupa obrazovanju bez diskriminacije u entitetu Republika Srpska. Trenutno je angažovan kao vanjski saradnik za monitoring u Memorijalnom centru Srebrenica, gdje je radio na posljednja četiri Izvještaja o negiranju genocida, i jedan je od njihovih autora. Takođe, urednik je Izvještaja o negiranju genocida u Srebrenici u ruskom medijskom prostoru objavljen od strane Memorijalnog centra.

Amra Begić je pomoćnica direktora Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine. Trinaest godina je provela na poziciji šefa Odsjeka za opšte, ekonomske, pravne poslove i muzejsku djelatnost, gdje je značajno doprinijela razvoju i upravljanju različitim segmentima organizacije, posebno u kreiranju i implementaciji edukativnih programa i inicijativa. Saradnica je gotovo svih publikacija objavljenih od strane Memorijalnog centra i ključna je osoba u organizaciji svih konferencija i javnih događaja koje Memorijalni centar priređuje. Njeno dugogodišnje iskustvo i posvećenost doprinose efikasnom radu centra i njegovoj misiji očuvanja sjećanja na genocid i promovisanja obrazovanja o njemu.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Almasa Salihović je portparolka Memorijalnog centra Srebrenica - Potočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine. Kao portparolka, odgovorna je za komunikaciju sa medijima, pripremu i distribuciju saopštenja za javnost, te koordinaciju medijskih aktivnosti centra. Njen rad uključuje promociju misije Memorijalnog centra i organizaciju javnih nastupa i intervjuja, čime doprinosi efikasnom prenošenju poruka centra i unapređenju njegove vidljivosti i uticaja u medijskom prostoru.

Tim Balkanske istraživačke mreže Bosne i Hercegovine (BIRN BiH):

Denis Džidić je izvršni direktor i urednik Balkanske istraživačke mreže u Bosni i Hercegovini (BIRN BiH)/Detektora. Bavi se novinarstvom od 2006. godine, a karijeru je započeo u bosanskohercegovačkom dnevnom listu Oslobođenje. Također je radio za Institut za ratno i mirovno izvještavanje u Sarajevu i Haagu, izvještavajući o pitanjima tranzicijske pravde i pokrivajući suđenja za ratne zločine u vezi sa sukobom u BiH 1992.-1995. BIRN-u BiH/Detektoru se pridružio 2008. godine i radio je kao novinar, zamjenik urednika i glavni urednik BIRN-a BiH prije nego što je imenovan izvršnim direktorom i urednikom 2019. Godine. Dobitnik je više novinarskih nagrada, uključujući nagradu Nino Čatić za izvještavanje o genocidu u Srebrenici, te je vodio tim BIRN-a BiH kada je organizacija dobila najprestižniju novinarsku nagradu European Press Prize za svoje izvještavanje o ratnim zločinima u BiH. Jedan je od autora priručnika za izvještavanje o ratnim zločinima i genocidu Global Investigative Journalism Networka. Završio je Fakultet političkih nauka u Sarajevu, kao i master iz međunarodnog humanitarnog prava.

Katarina Zrinjski od 2010. radi kao projekt menadžerica BIRN-a BiH/Detektora koji promiču izgradnju mira i pomirenje na Balkanu. Kao projekt menadžerica proširila je svoje znanje i djelokrug rada na teme sigurnosti i korupcije. Posjeduje stručnost u upravljanju projektima u medijskom sektoru i visoke analitičke vještine. Sudjelovala je na brojnim konferencijama i seminarima o međunarodnoj politici i komunikaciji. Zrinjski je diplomirala međunarodne poslove i magistrirala mirovne studije na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Beogradu.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

Džana Brkanić se timu BIRN-a BiH/Detektoru pridružila u 2013. godine. Novinarstvom se bavi od 2005. godine nakon što je karijeru započela kao reporterka Radija Slobodna Evropa. Od decembra 2019. godine je zamjenica glavnog i odgovornog urednika Detektora. Radila je kao urednica i novinarka za nekoliko medijskih kuća u BiH, uključujući dnevne novine Dnevni avaz, TV Sarajevo i Alfa TV, izvještavajući o politici, ekonomiji, kriminalu, kulturi i drugim temama. Brkanić je autor dva dokumentarna filma: Underground, o ratnoj bolnici izgrađenoj četiri metra ispod zemlje u Olovu tijekom rata, u kojoj je rođeno više od 500 beba i spašeno na stotine života; i Četiri zida, o smanjenju prava LGBTIQ osoba u BiH i regiji, kao i napadima desničarskih i ekstremističkih organizacija na pripadnike te zajednice. Diplomirala je novinarstvo na Fakultetu političkih nauka u Sarajevu. Dobitnica je Nagrade Evropske unije za istraživačko novinarstvo 2021. te, kao koautorica, za istraživanje zločina iz mržnje 2023.

Saradnici na istraživanju

Dr. Emir Suljagić je direktor Memorijalnog centra SrebrenicaPotočari Spomen obilježje i mezarje za žrtve genocida iz 1995. godine i preživio je genocid 1995. godine u Srebrenici. Bio je jedini stalno akreditovani bosanski dopisnik na suđenjima Haškog tribunala, a autor je mnogobrojnih knjiga i članaka o genocidu u Srebrenici. Obavljao je dužnost zamjenika ministra odbrane Bosne i Hercegovine, a profesor je međunarodnih odnosa na Međunarodnom univerzitetu u Sarajevu.

Imer Muhović je inženjer bioinformatike iz Sarajeva. Proteklih par godina je proveo praveći platforme za analizu podataka i educirajući novinare o upotrebi alata za analizu i vizualizaciju podataka.

Lamija Salihović je vanjski saradnik Memorijalnog centra Srebrenica, trenutno angažovana na projektima usmene historije vezanim za Srebrenicu. Aktivno je učestvovala u organizaciji konferencija, ljetnih škola i drugih događaja u Memorijalnom centru, doprinoseći promociji obrazovanja i sjećanja na genocid.

Ajla Avdić je vanjski saradnik Memorijalnog centra Srebrenica, trenutno angažovana na projektima usmene historije vezanim za Srebrenicu. Kao titl specijalist za izradu titlova u procesu usmene historije, aktivno doprinosi prikupljanju i očuvanju svjedočanstava o genocidu. Učestvovala je na brojnim događajima posvećenim Srebrenici, promovišući edukaciju i podizanje svijesti o važnosti sjećanja na genocid.

(NE)PROCESUIRANJE
NEGATORA GENOCIDA

KORIŠTENI IZVORI I ŠIRA LITERATURA

Ambrosewicz-Jacobs, J. (2020). Education against genocide denial: Lessons from teaching about the Holocaust in Poland. *Holocaust Studies: A Journal of Culture and History*, 26(4), 459-475. <https://doi.org/10.1080/17504902.2020.1842540>

Andrić, M. (2020). Legal frameworks and challenges in prosecuting genocide denial in Bosnia and Herzegovina. *Southeast European and Black Sea Studies*, 20(3), 489-507. <https://doi.org/10.1080/14683857.2020.1801042>

Balkin, J. M. (2014). Information Fiduciaries and the First Amendment. *California Law Review*, 93(5), 1015-1036.

Bloxham, D., & Moses, A. D. (2022). Genocide denial as a political strategy: Case studies from Rwanda and Bosnia. *Journal of Genocide Research*, 24(4), 389-405. <https://doi.org/10.1080/14623528.2022.1922001>

Boyd, D. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. Yale University Press.

Brunnbauer, U. (2021). Genocide denial in the Balkans: Continuity and change from World War II to the Yugoslav wars. *Contemporary Southeastern Europe*, 8(1), 45-64. <https://doi.org/10.1515/csee-2021-0003>

Campbell, J. L., & Pedersen, O. K. (2023). The denial of genocide: Historical and legal perspectives. *Journal of Genocide Research*, 25(3), 213-232. <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.1921000>

Cohen, J. E. (2012). *Configuring the Networked Self: Law, Code, and the Play of Everyday Practice*. Yale University Press.

Dulić, T. (2021). Denial and its discontents: Narratives of genocide in Serbian and Bosnian post-war societies. *Ethnopolitics*, 20(2), 204-221. <https://doi.org/10.1080/17449057.2021.1945539>

Fuchs, C. (2014). *Social Media: A Critical Introduction*. SAGE Publications.

Gaćanica, L. (2022). Analiza pravosnažnih naredbi o nesprovođenju istraga Tužilaštva Bosne i Hercegovine. <https://detektor.ba/wp-content/uploads/2023/02/ANALIZA-I-Pravosnaznih-naredbi-o-nesprovodjenju-istraga-Tuzilastva-Bosne-i-Hercegovine-Lejla-Gacanica.pdf>

Grebo, L., Dizdarević Tahmiščija, E. (2022), Godina bez optužnica za negiranje zločina zabrinjava žrtve, <https://detektor.ba/2022/07/05/godina-bez-optuznica-za-negiranje-zlocina-zabrinjava-zrtve/>

Grebo, L. (2023). Kako evropska praksa može pomoći domaćim tužiocima da procesuiraju negiranje ratnih zločina. <https://detektor.ba/2023/08/11/kako-evropska-praksa-moze-pomoci-domacim-tuziocima-da-procesuiraju-negiranje-ratnih-zlocina/>

Gutman, Y. (2023). Denial as a form of cultural genocide: A critical examination of the denial of indigenous genocides. *Journal of Genocide Studies*, 9(1), 67-85. <https://doi.org/10.1080/14623528.2023.2000000>

Husarić Omerović, A. (2024). Zašto su nekažnjiva najmanje 23 negiranja genocida Milorada Dodika, <https://detektor.ba/2024/05/23/zasto-je-nekaznjivo-najmanje-23-negiranja-genocida-milorada-dodika/>

Jacobs, S., & Seligman, A. B. (2023). Memory, denial, and genocide: The role of collective memory in post-genocidal societies. *Memory Studies*, 16(1), 45-60. <https://doi.org/10.1177/17506980221141257>

Jones, A. (2021). Genocide denial and revisionism in post-conflict societies: A critical assessment. *Journal of Human Rights*, 20(4), 483-502. <https://doi.org/10.1080/14754835.2021.1932040>

Kaufman, Z. D. (2020). The role of international law in combating genocide denial. *International Law Studies*, 96, 321-348. <https://doi.org/10.5089/9781513566794>

Kusić, S. (2021). Genocide denial and the internet: The role of digital platforms in spreading denialist narratives. *Journal of Genocide Research*, 23(3), 298-315. <https://doi.org/10.1080/14623528.2021.1910059>

Nissenbaum, H. (2010). *Privacy in Context: Technology, Policy, and the Integrity of Social Life*. Stanford Law Books.

Petrovic, F. (2020). Denial and distortion of the Srebrenica genocide: Legal implications and challenges. *Human Rights Quarterly*, 42(1), 167-185. <https://doi.org/10.1353/hrq.2020.0010>

Papacharissi, Z. (2010). *A Private Sphere: Democracy in a Digital Age*. Polity.

Power, S. (2021). Preventing genocide denial through education: Lessons from the Holocaust. *Genocide Studies and Prevention*, 15(3), 214-230. <https://doi.org/10.5038/1911-9933.15.3.1777>

Schabas, W. A. (2022). Genocide denial in international law: A reappraisal. *International Criminal Law Review*, 22(4), 543-564. <https://doi.org/10.1163/15718123-22040001>

Sells, M. (2022). Genocide denial and its impact on intergroup relations in Bosnia and Herzegovina. *European Journal of International Relations*, 28(3), 678-699. <https://doi.org/10.1177/13540661211052463>

Shaw, M. (2021). The denial of genocide in comparative perspective: Theories and practices. *International Journal of Comparative Sociology*, 62(4), 375-390. <https://doi.org/10.1177/00207152211012578>

Solove, D. J. (2007). *The Future of Reputation: Gossip, Rumor, and Privacy on the Internet*. Yale University Press.

Staub, E. (2023). Genocide denial and the psychology of bystanders. *Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology*, 29(2), 117-128. <https://doi.org/10.1037/pac0000595>

Stutzman, F., Gross, R., & Acquisti, A. (2012). Silent Listeners: The Evolution of Privacy and Disclosure on Facebook. *Journal of Privacy and Confidentiality*, 4(2), 7-41. <https://doi.org/10.29012/jpc.v4i2.616>

Stein, E. M. (2020). Denial and its implications for post-genocide recovery: A case study of Bosnia. *Genocide Studies International*, 14(2), 191-209. <https://doi.org/10.3138/gsi.14.2.02>

Vermeulen, M., & Apsel, J. (2022). The persistence of genocide denial: Legal responses and societal implications. *Genocide Studies International*, 15(2), 211-234. <https://doi.org/10.3138/gsi-2022-0013>

Weiss-Wendt, A. (2020). Genocide denial and the “double genocide” theory: A comparative analysis of Holocaust and Armenian Genocide denial. *East European Politics and Societies*, 34(3), 531-551. <https://doi.org/10.1177/0888325420918086>

Zuboff, S. (2019). *The Age of Surveillance Capitalism: The Fight for a Human Future at the New Frontier of Power*. PublicAffairs.

Ostali izvori i linkovi

<https://n1info.rs/vesti/dodik-rezolucija-o-srebrenici-za-rs-neprihvatljiva-i-nesprovodiva/> <https://www.slobodnaevropa.org/a/poruke-vucic-dodik-reuolucija-srebrenica/32903044.html>

<https://www.euronews.com/2024/05/23/bosnian-serb-leader-threatens-secession-ahead-of-un-genocide-vote>

<https://www.atvbl.rs/lat/republika-srpska/viskovic-glasanje-za-rezoluciju-o-genocidu-u-srebrenici-pokazuje-sav-apsurd-i-ironiju-trenutne-situacije-23-5-2024>

<https://www.kosovo-online.com/vesti/politika/viskovic-borba-svim-diplomatskim-sredstvima-protiv-rezolucije-o-srebrenici-4-5-2024#:~:text=Predsednik%20Vlade%20Republike%20Srpske%20Radovan%20Vi%C5%A1kovi%C4%87%20izjavio%20je,toga%20kona%C4%8Dni%20obra%C4%8Dun%20sa%20Republikom%20Srpskom%2C%20prenosi%20RTS>

<https://www.atvbl.rs/lat/vijesti/bih/kosarac-rezolucijom-o-srebrenici-zele-da-fabrikuju-intrige-protiv-srba-3-4-2024>

<https://www.politico.eu/article/united-nation-srebrenica-genocide-resolution-vital-peace/>

<https://balkans.aljazeera.net/news/balkan/2018/11/30/izjava-ane-brnabic-upisala-genocid-u-srebrenici-u-rezoluciju-ep>

<https://n1info.ba/vijesti/cvijanovic-pred-vijecom-sigurnosti-un-a-bosnjacki-zvanicni-prijete-ratom-tekst-rezolucije-o-srebrenici-je-skriven/>

<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=LEGISSUM%3A133178>